ARCHIVU
pentru filologia si istoria.

Nr. XXV. 25. Maiu 1869.

(XLI.)

Comisiunea filologica dein 1860.

II.

Reflesiunile la proiectulu de ortografia romana cu litere latine, comunicatu Comisiunei filologice, de cari se face amentire in protocolulu acestia *), erau scrise, cá si insusi proiectulu, in limb'a germana, dein causa, cá si omenii regimelui, cari nu aru scí romanesce nece siaru dá nevolientia a se informá deplenu in asta materia pre alta cale, celu pucinu pre ast'a se se pota convinge, de falsitatea, chiaru absurditatea, principia-loru, pre cari erá basatu proiectulu dein cestiune; sperandu, cà aceli omeni, deca le jacea la ânema câtu de pucinu interesulu adeverului, de nu alta dein curiositate-si voru arunca ochii asupr'a acestoru reflesiuni, vediendule scrisa chiaru in limb'a loru, pre candu pote cà nece le aru fí crediutu demne de ore care càtu de mica atentiune, deca erau scrise in limb'a romana.

Si pentru cá se nu avemu nevolia a le copiá in mai multe esemplaria, pentru toti membrii Comisiunei, le amu fostu si tiparitu, cá Msu, totu cu acele spese cu cari amu acoperitu si cele alalte indigentie de calatoría, cortelu, sustentatiune, — adeca dein ale nostre.

Dar' acumu ne mai fiendu nevolia de a avé in vedere motivele de atunci pentru limb'a oficiale dela a. 1860, le comunicàmu numai romanesce; — er' testulu proiectului in amendoue limbele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Begründung
zu dem
Entwurfe einer erneuerten romanischen Orthographie.

Das cyrillische Alphabet lässt sich im Romanischen durch lateinische Buchstaben in folgender Weise ersetzen.

Intemeliare
la
Proiectulu unei innoite ortografie romanesci.

Alfabetulu cirilicu in romanesce se pote suplení prein litere latine in modulu urmatoriu.

а = a, á,	б = b,	л = l,	ф = f,
є = e, é, ĕ,	в = v,	м = m,	х = h,
і = i, í, ĭ,	г = g,	н = n,	ц = ţ,
о = o, ó, ŏ,	д = d,	п = p,	ч = ç,
ꙋ = u, ú, ŭ,	ж = j,	р = r,	ш = ş,
ѣ = àe, œ,	ꙃ = ḑ,	с = s,	џ = 'g,
ѫ = ę, ę́,	к = c,	т = t,	

Zur Begründung mögen folgende Bemerkungen dienen:

1. Als leitender Gedanke ist diesem Vorschlage so wie der angeschlossenen Probe der Durchführbarkeit desselben der Satz zu Grund gelegen, dass jeder Laut auch seine entsprechende, ein für allemal bestimmte Bezeichnung haben

Spre intemeliare potu sierbí urmatorie-le oserbatiuni:

1. Cá idea directiva la acestu proiectu, precumu si la prob'a aclusa *) despre aplicabilitatea lui, s'a pusu de base principiulu, cà fia-care sunetu cauta se aiba si una desemnare corespundietoria definita una data pentru totu de un'a, si cà tota

*) II. Adunare generale a Asotiatiunei trne, pag. 185.

*) Nu o mai avemu acumu, dar' nece s'ar' poté reproduce.

müsse, und dass jede Nüancirung, insofern sie nicht schon durch ganz allgemein giltige Regeln vorgeschrieben ist, auch in der Schrift kenntlich gemacht werden müsse.

nuanti'a, in câtu nu e prescrisa prein regule de totu universali valide, cauta si in scrisoria se se faca cunoscuta.

Reflesiune. Mai de multe ori s'au facutu incercari, de a se aflá pentru limb'a romanesca vre unu metodu, dupa care fia-ce sunetu alu acestei limbei se se pota desemná cu una litera latina corespundietoria. Dupa ce inse ast'a nu a fostu cu potentia, se incercara mai incolo pentru defectulu unoru litere, a recurre celu pucinu la unele semne, cari inse, mai multu seau mai pucinu nascocite dupa placu, numai deformara scrisoria, forà de a fí de vre una utilitate esentiale limbei romanesci. Pre urm'a acestor'a calca si proiectulu de facia, ore cu mai multu succesu, se va cunosce, speràmu, dein cele urmatoria, de ora ce fia-care sistema numai atât'a valore are, in câtu-i suntu argumentele de valide.

2. Im Sprechen werden 3 Arten von Vocalen unterschieden: a) unbetonte: a, e, i, o, u, æ, e̦; b) betonte: á, é, í, ó, ú, deren Bezeichnung in der Schrift jedoch nur dann nöthig wird, wenn die Betonung von der Regel abweicht, z. B. læudá, cúg'et u. s. w.; endlich c) halbe oder Viertelvocale: ĕ, ĭ, ŏ, ŭ, z. B. ĕa, bunĭ, pŏate, bunŭ, (vedi §. 7).

2. In vorbire se distingu 3 specie de vocali: a) neintonate: a, e, i, o, u, æ, e̦; b) intonate: á, é, í, ó, ú, inse a caror'a desemnare in scrisu numai atunci e necesaria, candu intonarea se abate dela regula, precumu: læudá, cúg'et etc.; in urma c) diumetate seau patrariu de vocali: ĕ, ĭ, ŏ, ŭ, cá: ĕa, bunĭ, pŏate, bunŭ, (vedi §. 7).

Reflesiune. Impartîrea de mai susu a' vocaliloru e comune limbei romanesci cu mai multe alte limbe, si de acea s'ar' poté liusioru trece forà alte reflesiuni, de câtu, cà si vocalile ъ si ж suntu si intonate si neintonate, precumu arata vorbele лъȣдѣ мжнъ etc., — si cà impartîrea in patrariu de vocali se pare prea finu nascocita, dupa ce patrariulu de vocale ŭ (cá in bunŭ) in § 7. cu totulu se sterge dein pronunciarea romana.

3. Im Anlaute werden sämmtliche romanische Vocale, die überhaupt dort vorkommen können, leise behaucht, und zwar jedesmal durch den nächst weichern Vocal derselben Classe; als i durch i, e durch i, a durch a, e̦ durch e̦, o durch u, u durch u (æ steht nie im Anlaute). Daher lauten die Wörter inimæ, epure, amar, e̦ntrare, omenie, ușior nicht genau so, wie sie von allen Romanen geschrieben werden, sondern ĭinimæ, ĭepure, ăamar, ĕ̦e̦ntrare, ŭomenie, ŭușor. Da nun der hier ausgesprochene Satz eine ganz allgemein und ausnahmslos giltige Regel ist, so fällt die Nothwendigkeit einer besonderen Bezeichnung weg, und es wird z. B. e im Anfange eines Wortes oder einer Sylbe immer je lauten u. s. w.

3. La inceputulu vorbei tote vocalile romanesci, câte potu ocurre, se aspireza pucinelu, si inca totu de un'a prein cea mai de aprope vocale mole de in aceeasi clase; precumu i prein i, e prein i, a prein a, e̦ prein e̦, o prein u, u prein u (æ nu ocurre nece una data la inceputu). De acea vorbele inimæ, epure, amar, e̦ntrare, omenie, ușioru, nu suna chiaru asia, cumu le scriu toti romanii, ci cá ĭinimæ, ĭepure, ăamar, ĕ̦e̦ntrare, ŭomenie, ŭușor. De ore ce inse acesta propusetiune, cumu s'a spusu aici, este una regula cu totulu generale si forà esceptiune valida, de acea necesitatea unei desemnari speciali e de prisosu, si de esemplu, e la inceputulu vorbei seau silabei suna totu de un'a cá je etc.

Reflesiune. Este adeveru, cà tote vocalile romanesci la inceputulu vorbei se aspireza pucinelu, — inse numai intru intielesulu pronunciarei generali omenesci, dupa care tota vocalea la inceputu se pronuncia cu una aspiratiune celu pucinu subtîre, de si in scrisu nu totu de un'a se

desemna asia de esactu. Acesta aspiratiune subtîre, grecii o desemnara cu unu semnu distintu (spiritus tenuis la latini), er' Semitenii cu antani'a litera a' alfabetului loru (alef la evrei, elif la arabi etc.)

Dar' cà tote vocalile romanesci la inceputulu vorbei totu de un'a se aspireza prein cea mai de aproape vocale mole, — este una idea neesacta; antaniu, pentru cà impartîrea vocaliloru in moli si aspre, numai in respectulu vocaliloru E si I, cari suntu moli, si in respectulu celoru opuse ъ si ж, cari suntu aspre, pote se aiba locu; — alu doilea, pentru cà numai vocalile E si O se pronuncia la inceputulu vorbei cu una diumetate de vocale corespundietoria ĭ seau ŭ dein a-ante, precumu: epĭ, omŏ, cá ĭerĭ, ŭomu, cá si la italiani ieri, uomo. Inca si I la inceputulu unoru vorbe forte adesu se pronuncia cá ĭi, precumu in cá ĭinu; — dar' de A scurtu in a-ante de A, seau de U in a-ante de U, la inceputulu vorbeloru, nu scie nece unu romanu nemica, cu atâtu mai pucinu inca de unu ж in a-ante de altu ж. Prein urmare, regul'a propusa in § ca generale, se adeveresce de nefundata.

4. ъ = æ. Die Bezeichnung des Stumpflautes ъ durch die Vereinigung von **a** und **e** entspricht sowohl den entymologischen, als auch einigermassen den phonetischen Anforderungen. Bekommt nämlich ъ den Ton, so übergeht es bekanntlich in **a**, kommt dagegen ein **e** oder **i** darnach zu stehen, so übergeht es in **e**, welche beide Buchstaben im **æ** repräsentirt erscheinen. Nicht minder haben die gleichen in der lateinischen Sprache auffindbaren Wörter an der entsprechenden Stelle bald ein **a** bald ein **e** (z. B. pærinte, parens; variætate, varietas), nur in sehr seltenen Fällen **o** (færæ, foras).

4. ъ = æ. Desemnarea sunetului oscuru ъ prein impreunarea lui **a** si **e**, corespunde atâtu cerentieloru etimologice, câtu si celoru fonetice in câtu-va. Pentru cà ъ, capetandu tonu, trece pre cumu se scie in **a**; er' deca dupa densu urmeza unu **e** seau **i**, trece in **e**, si asia amendoue literele acestea aparu representate in **æ**. Totu asia au si cuventele asemeni, ce se afla in limb'a latina, la loculu corespundietoriu acumu **a**, acumu **e**, (precumu: pærinte, parens; variætate, varietas), si numai in rare casure **o** (cá færæ, foras).

Refl. Desemnarea unui sunetu prein doue litere, mai antaniu stà in contradictiune cu principiulu economicu alu proiectului, enunciatu in § 7, si aici ar' fî cu atâtu mai vertosu a se lapedá, cu câtu ъ, dupa cumu este sciutu, este unulu dein sunetele romanesci cele mai adesu ocurenti. Mai in colo asta desemnare nu corespunde, nece cerentieloru etimologice, nece celoru fonetice, fiendu cà este preste potentia, cá etimologi'a se recera doue litere pentru unu sunetu, de unde in fia-care casu ocurrente, unulu dein doi, seau A, seau E, dupa etimologia cauta se apara de prisosu. Er' foneticei numai atunci ar' corespunde acesta impreunare bastarda, candu ъ in adeveru ar' suná cá ae, ceea ce inse, precumu se scie, nu e asia.

Inca si trecerile produse dein ъ in **a** si **e**, in formularea presente nu e de totu corecta. Pentru cà antaniu, ъ nu trece totu de un'a in **a**, capetandu tonu, precumu in лъꙋdѣmŏ лъꙋdѣ etc., in cari ъ, de si intonatu, totu remane ne scaimbatu, — si alu doilea, pentru cà ъ trece in **a** mai numai deca liter'a radicale este **a**; er' deca liter'a radicale este **e**, capetandu tonu nu trece in **a**, de catu forte raru, ci celu mai multu in diftongulu **ea**, seau in **e**, precumu in въzŏ, веаzъ (ваzъ), вѣde, вezi etc. Chiaru asia trece ъ in **e**, in a-ante de **e** seau **i**, numai deca liter'a radicale este **e**, precumu in пъpŏ, пѣpe, пepi etc.

Dupa ce mai incolo vocalea ъ e numai unu sunetu surogatu, mai multu in loculu lui **a** si **e**, mai raru in locu de **o** seau de alta vocale, — si dupa ce este regula generale, cà **a** si e sub anumite conditiuni se muta in ъ, destulu de chiaru este, cà etimologi'a nu pote se admita de çatu liter'a radicale, er' nu figur'a mestecata dein **a** si **e**.

Trecerea lui **a** germanu in **ae**, de cumu va a' nalucitu aicia proiectantelui, pentru limb'a romana e neaplicabile, pentru cà **a** in limb'a germana in unele casure in adeveru trece in **e**, asia in câtu **a** dein **ae** representeza etimologi'a, er' **e** fonetic'a; ceea ce despre **ae** proiectatu pentru limb'a romanesca nu se pote dîce.

In urma, sî esemplulu citatu in §: variæ-

tate, e neacomodatu, nu numai pentru cà e vorba noua romanesca si de acea inca neasimilata destulu in limba, almentrea nu вapiѣtate, ci вѣpietate, ar' cautá se se pronuncie, — ci si pentru cà cu ъ in a' treia silaba nece nu se pote pronunciá, dupa regula fonetica: cà ъ si ж, de câte ori urmeza numai de câtu dupa unu i, cauta se se stramute in e, respective in i, precumu dela taiŏ, nu se pronuncia tъiъmŏ, tъiжndŏ dupa regul'a etimologica, cá лъŏdъmŏ, лъŏdжndŏ, ci tъiemŏ, tъiindŏ, dupa regul'a fonetica. De acea nece nu va pronunciá nece unu romanu variætate, cumu se scrie in §, ci celu multu numai varietate cá in latinesce, de la care regula nece unu romanu nu se pote subtrage.

5. ѫ = e̒. Dieser Nasallaut hat mit keinem Vocale des lateinischen Alphabets irgend eine Aehnlichkeit, kann also unmittelbar durch einen solchen nicht ausgedrückt werden. Auch gewährt hier die Abstammung aus der lateinischen Sprache keinen festen Anhaltspunkt, indem man dort bekanntlich bald **a**, bald **i**, bald **e**, bald sogar **u** findet (sanguis, se̒ng'e; pavimentum, pæme̒nt; in, e̒n; sunt, se̒nt). Dass im Falle, als man sich an diesen letzteren Umstand halten wollte, nur der gründliche Kenner der lateinischen Sprache und der Ableitung romanischer Wörter von lateinischen romanisch schreiben könnte, somit ganze Menschenklassen, ja die ganze weibliche Hälfte des romanischen Volkes hievon ausgeschlossen wären, oder dass letzteren nichts anderes übrig bliebe, als die Erlernung einer Unzahl von Wörtern, in welchen der Laut ѫ „nach dem Schreibgebrauche" mit **a**, **e**, **i**, oder **u** geschrieben werden müsse, ist schon wiederholt auseinander gesetzt worden. Diese Schwierigkeiten nun sind sämmtlich aus dem Wege geräumt, wenn man ein für allemal zur Bezeichnung des Lautes ѫ den Vocal **e**, welcher so ziemlich die Tonhöhe des ѫ hält und auch dem Franzosen zur Bezeichnung seiner Nasalsylbe **en** dient, wählt, ihn aber zugleich durch ein , kenntlich macht.

5. ѫ = e̒. Acestu sunetu nasale nu are asemenare cu nece una Vocale dein alfabetulu latinu, de acea nece se pote esprime de adereptulu cu nece una dein ele. Inca si derivatiunea dein limb'a latina aici nu ne dà nece unu puntu solidu de razimu, fiendu cà acolo acumu se afla **a**, acumu **e**, acumu **i**, une ori inca si **u** (precumu sanguis, se̒ng'e; pavimentum, pæmé̒ntu; in, e̒n; sunt, se̒nt). Cumu cà la casu, candu aru volî a se tiené de cercustarea mai dein urma, numai cunoscutoriulu deplenu alu limbei latine si alu derivatiunei vorbeloru romanesci dein latine, ar' poté scrie romanesce, si asia clasi intregi de omeni, si anume tota diumetatea femeniesca a' poporului romanescu, aru fî eschise de acì, — seau cà cestoru dein urma nu le ar' remané alta, de câtu se invetie una suma de vorbe, in care sunetulu ѫ „dupa usulu scrierei" cauta a se scrie cu **a**, **e**, **i**, seau **u**, — de repetîte ori s'a desfasioratu. Aceste greutati acumu tote suntu delaturate dein cale, deca la totu casulu spre desemnarea sunetului ѫ se va alege vocalea **e**, carea mai cà are inaltimea tonica a' lui ѫ, precumu si francesului sierbesce spre desemnarea silabei sale nasali **en**, de una data inse se va face cunoscutu prein una coma intorsa.

Refl. Autoriulu proiectului amesteca acì, cu volia, ori dein smentela, vocalea ж cá sunetu nasale cu liter'a ѫ cá silaba nasale, seau nu le destinge un'a de catrà alt'a. Er' in câtu acestu sunetu (ѫ) are asemenare si cu celu francese en, nu are de a face nemica aicia, dupa ce limb'a francesca nu se scrie dupa principia-le acestui proiectu, si silab'a nasale a' aceleia se pote esprime si cu alte litere.

Chiaru si fundamentulu, pre care se pune edificiulu unui **e** in locu de ѫ, mai adeveratu in locu de ж, si care se cerca in mai aceeasi inaltîme tonica a' lui **e** si ѫ, in fine pote se se adeveresca benisioru putredu. Pentru cà de vomu volî a deliniá vre una scara ore care tonica pentru vocalile romanesci, vomu fî nevolîti pre lini'a cea mai de supr'a a pune pre **a**, pre cea de midilocu pre e, ъ, o, si pre cea mai de desuptu si mai de diosu pre i, ж, si ŏ; fiendu cà ъ nu este alta, decâtu E aspritu cá si o, er' ж e i aspritu cá si ŏ, dupa cari dar' inaltîmea tonica a' lui ж nu e nece macaru a' lui E ci a' lui I. Dein acesta scara tonica se esplica si acea impregiurare, pentru ce A romanescu, si alte vocali, de câte

ori-si pierdu tonulu, cadu dein inaltîmea si lini'a loru si descendu in linie-le altoru vocali mai de de suptu.

Dein asta causa, si dein altele, ѫ guturale, cá cea mai aspra si mai afunda deintre vocalile vocei omenesci, se nasce mai dein tote vocalile limbei romane, si de acea, chiaru cá si ъ, nu se pote desemná prein u n a litera latina, seau numai preîn **e**.

Greutatile, ce se enumera in §, si suntu impreunate cu ortografi'a etimologica a' acestui si altoru sunete dein limb'a romana, in adeveru suntu forte insemnate, si le recunoscemu; inse nece pre departe nu suntu asia de mari, cumu si le nalucescu unii; la totu casulu ele nu suntu neinvincibili, si speràmu, cà prin nevolientie-le literatiloru nostri pre incetu se voru redic'a dein cale.

De almentrea nu este nece una causa pentru a fí prea rigorosi in acestu respectu. Esemplele altoru natiuni, ne luandu afora nece pre insi germani, ne invetia, cà in usulu de tote dîlele nemenea nu cauta asia strinsu la ortografia, er' domnele cu atâtu mai pucinu. Aiba numai romanii multe scole pentru junimea barbatesca si femeniesca, pentru a invetiá romanesce de a lege si scrie, si suntemu securi, cà nu vomu avé defecte de barbati si de femenie, cari sesi scia scrie limb'a loru cu ortografia. De acea nu este a se teme nece de cumu, cà clasi intrege de omeni, ba inca intrega diumetatea femeniesca, voru fì eschise prein acestu modu de benefacerile unei institutiuni fundate in cunoscenti'a de legere si scriere, chiaru si candu nu aru scí totu de un'a esactu, unde este ase scrie ѫ cu **a** seau cu **e**. Impiedemente-le, prein cari clasi intrege de omeni, si diumetatea femeniesca intrega, a' poporului romanu, suntu eschise astadi dela benefacerile invetiamentului, la totu casulu nu provenu dela greutatile unei ortografie romane cu litere latine.

Inca si cunoscenti'a limbei latine nu ne-se pare de totu necesaria, pentru a poté scrie pre ѫ bene dupa etimologia, cu atâtu mai pucinu una cunoscentia deplena a' aceleia; seau dor', de esemplu, toti francesii suntu cunoscutori p e r f e c t i de limb'a latina, pentru asi scrie limb'a dupa etimologia? seau este ore ortografi'a loru mai liusiora, decâtu una ortografia romana etimologica?

Noi mai credemu inca, cà pentru a scrie una limba cu ortografia, nu este destulu, numai a cunosce literele, si ale poté figurá, ci cà este de lipsa a mai si studiá pucinelu limb'a. Er' deca ce-neva nu va sesi castige mai multa cunoscentia de limb'a materna, de càtu ce a suptu la senulu mumâni-sa, — atunci pote se ignoreza si ortografi'a impreuna cu tote secaturele invetiatiloru.

(Finea va urmá.)

XLII.

Dein lucrarile Academiei romane, in 1868.

Publicasemu in Nr. nostru XIX, Oct. 1868, titlu XXXIV, prea pucine date despre sesiunea Academiei dein acelu anu; si amu fostu restrinsi mai numai la solenitatea inchiderei ei si la cuventarile rostite cu acea ocasiune.

Alte sciri mai detaliate, ce s'au publicatu mai tardîu in diuaria-le dein coce, cà-ci cele de dein colo nu au publicatu nemica mai multu, pre câtu scimu, — nu lè amu publicatu si noi, nu numai pentru cà erau publicate si cunoscute, ce inse nu erá causa de ajunsu pentru cá se ne contenimu a le public'a si noi, — ci si mai vertosu pentru cà nu ne permitemu a impromutá dein cele dein coce nemica, forà autorisare dein partea antaniloru publicatori. Er' dela noi si dela corespundentii, cari nu ne scrisera nemica in detaliu, nu aveamu nemica nou de a impartasî.

Asteptamu cu nerabdare, cá editiunea procesaloru verbali, carea se incepù, camu tardîu, dar' totu se incepù, se se continue si se ne-se impartasiasca; ci si asta asteptare a remasu neimplenita, celu pucinu pentru noi, cari nu avemu nece una scire positiva de cele ce se voru fì mai templatu de atunci in coce.

Deca inse asta data noi totu ne mai incumetàmu a revení asupr'a acestei materie, caus'a este cà ne a venitu si noue a mâna unu documentu importante dein lucrarile sesiunei amentite, si dupa interesulu, ce portàmu catrà totu, ce provene dela acestu institutu de mare insemnatate, cá si catrà alte institute literaria, abia ne amu potutu contení pan' acumu se nulu publicàmu.

Ne amu contenitu numai dein motive, ce se potu precepe dein insusi documentulu, si eramu mai bucurosi, se ne fia luatu altii pre dein a-ante

cu publicareai. Dar' asteptandu asteptare lunga forà resultatu, nu ne remanea alta, de câtu seau selu tienemu si mai incolo in portu-foliulu nostru, pote pentru-ani, seau pierdiendune rabdarea, selu publicàmu insine, mediatè, ori nemediate, totu atât'a este.

Ne amu determinatu inse pentru cea mai dein urma, numai dein interesulu causei literarie, er' nu dein interese personali, — ceea ce pote cà in urma o vomu adeverí prein trecerea preste unele, ce s'aru parea cà suntu prea personali pentru noi.

Acestea semtiendune detori ale premite, venimu acumu la documentulu amentitu, care urmeza.

I.

REPORTULU

Comisiunei insarcinate cu cercetarea celoru trei Manuscripte de Gramateca, presentatu in 10/22 Septembre 1868.

In sesiunea anului trecutu Societatea Academica romana a pusu, intre altele, si unu premiu de 300 #, pentru elaborarea celei mai bune parti analitece a' Gramatecei romane.

Trei concurrenti au respunsu la apelulu Societatei, prein trei Manuscripte; dein cari unulu porta devi'a: Suum cuique; — altulu: Si consuetudo vicerit, vetus lex sermonis abolebitur; — alu treilea: Romanicam ad purificandam et amplificandam linguam studium latinaeque et italicae litteraturae necessarium esse videtur.

In a-ante de a intrá in apretiarea acestoru trei operate, Comisiunea a cautatu se citesca cu luare amente conditiunile puse de Societatea Academica romana in Program'a formulata de densa pentru acesta lucrare.*) Conditiuni formali program'a societatei cere doue, si anume:

1) cá operatele se se trameta de neaparatu panà la 15. Juliu 1868;

2) cá ele se cuprenda materia celu pucinu, de 15 cole tiparite in octavu mare, cu litere garmondu. —

Dein cele trei operate, nece unulu nu a implenitu antani'a conditiune; tote au fostu tramesa mai tardîu de 15 Juliu; **) ér' conditiunea a doua, dupa unu calculu de probabilitate, nu o implenesce de câtu unu singuru manuscriptu, si anume celu cu devis'a: Si consuetudo viccerit, vetus lex sermonis abolebitur.

Acesta neimplenire a' conditiuniloru formali, ar' fí potutu scusá pre Comisiune, de a trece la dejudecarea valorei intrinsece a' operateloru.

Cu tote aceste, considerandu cà, prein trecerea preste aceste discusiuni, nu s'ar' aduce nedereptate nece unui concurrente; considerandu marea importantia natiunale a' subiectului pusu la concursu: Comisiunea in unanimitate, cá se nu pierda fundulu, pentru forma, a crediutu, cà pote face abstractiune dela calcarea formalitatiloru, si intrà in dejudecarea fundului insusi, forà se se faca dein acest'a unu precedente; si nu se indoiesce cà, in vederea considerandeloru espuse, procesulu seu va fí aprobatu de tota Sectiunea filologica.

Comisiunea inse tiene totu de una data a constatá bene, cà manuscriptulu cu devis'a: Si consuetudo vicerit, vetus lex sermonis abolebitur, implenesce singuru, dupa unu calculu probabile, cumu s'a dîsu, un'a dein cele doue conditiuni formali.

Trecundu acumu la conditiunile materiali seau de fundu, in Program'a formulata de Societatea Academica, cá conditiune esentiale, forà care ar' periclitá, a produce scisiunea in locu de unitatea limbei, ce societatea e cliamata si instituita á realisá si mantiené, acést'a a cerutu, cá concurrentii se nu se marginesca la usulu unui epoce, sî cu atâtu mai pucinu la usulu unui singuru tienutu locuitu de romani, ci se imbrace limb'a romanesca preste totu, atâtu in respectulu tempului, câtu si alu spatiului, espunendu tote formele fonetice si gramaticali ale limbei nostre, si comparandule cu cele analoge dein limbele sorori, pentru cá asia de sene se se puna in lumina, cari dein formele diferiteloru epoce si tienute suntu mai corecte, si prein urmare mérita mai multu, a figurá in limb'a romanesca, un'a si aceeasi pentru toti romanii dela fruntaria-le Tisei panà la tiermulu Adriatecei.

Acesta intielepta prescriptiune a cautatu se fia norm'a Comisiunei in dejudecarea celoru trei operate, ce lî-s'a datu in cercetare.

De si autoriulu manuscriptului cu devis'a: Romanicam ad purificandam etc. mérita lauda si multiamita pentru serios'a lui ocupatiune

*) S'au publicatu si in Archivulu nostru, Nr. IX, Oct. 1867, pag. 169 și 183.

**) Alu nostru s'a datu la postia in 3 Juli, si s'a amanuatu Dlui B. A. Urechia, membru delegatiunei, in 16 Jul., DD. Presiedinte si Secretariu neaflanduse in Bucuresci. Intardiarea dar' nu e dein culp'a nostra.

cu limb'a romanesca; totusi Comisiunea nu pote, se nu enuntie lucrure-le severe de dîsu asupr'a acestui operatu.

In adeveru autoriulu nu are nemica mai multu seau mai pucinu, de câtu cá romanii se adopte dreptu limba literaria, asia numitulu de densu, dialectu poporariu alu Italiei.

Pre acesta cale autoriulu merge asia departe in câtu in pretens'a sa limba romanesca literaria desfientieza pretiosele urme de casure, ce singura limb'a nostra, intre celealalte romanice, a pastratu si pastreza inca, si cari in ochii germanului Diez au atâta valore, in câtu acestu gramatecu bilancieza, deca, in favorea acestoru urme de declinatiune, nu s'ar' cadé a pune limb'a romanesca chiaru in a-antea celei italice la antaniulu locu dupa cea latina.

Conjugatiunea nu este mai multu respectata, de câtu declinatiunea. Autoriulu vrè, de esemplu, cá mai multu, cá perfectulu nostru dela indicativu: temussemu, laudassemu etc., se devenia neperfectulu conjunctivului: che io temussem (in locu de: se me temu, seau m'asi teme) etc.

De asemenea autoriulu aflà, cà e mai elegante se dîcemu: sun statu, in locu de: am fostu, ba inca pretende, cà sun venitu, etc. este mai elegante, de câtu am venitu; forà se liè amente cà antani'a forma, de si se afla in alte limbe romanice, este inse unu germanismu.

Nu vomu intinde mai departe citatiunile; pentru cà conjugatiunea data de autoriu, cá romanesca, este in totulu ei italica; pentru cà nece chiaru numeratiunea romanesca, atâtu de simpla si filosofica, nu afla gratia in a-antea autoriului, care sustiene, cà este mai elegante se dîcemu; venti, trenta, undeci, dodeci, dieci ottu, s. c. l. de câtu: doue dieci, trei dieci, unsprediece, doisprediece, optsprediece; pentru insusi momentulu celu mai caracteristicu alu foneticei romanesci autoriulu vrè se le sterga in marea dorentia de pretens'a sa purificatiune.

Ne vomu margini dar' a transcrie acì câte-va linie dein prefatiune, cá mustra de limb'a romanesca literaria, ce autoriulu propune la acceptarea romaniloru, oserbandu cà, in spiritulu autoriului pronunci'a este tocmai cea italica:

„Lu studiu de le litterature Italica, Gallica, Ispanica, ne avea incoratu a collaborare, cu le nostre pauce facultati, à la elevatiune de lu edificiu litterariu de la Romania, e meditasemu supra lu modu de incepere le lucubratiuni nostre primordiali, per indicare a li Romani lu mediu meliore de purificare la lingua Romanica, quandu l' annuntiatiuni de lu concursu propostu e votatu de la societate de li illustri eruditi congregati providetialmente in Bucuresti, ne a datu impulsiune per elaborare la parte analitica de la gramatica Romanica, ce avemu onore a summettere a la esaminatiune et a la judecatiune de la Onorabile sectiune filologica." —

Ver câtu tienemu la originile nostre romane si italice, totusi nu potemu, nece avemu volia si competentia, de a face pre poporulu romanu se renuntie la individualitatea sa, caracterisata mai alesu prein limb'a sa; si prein urmare, atâtu dein acestu puntu de vedere, câtu si pentru cà manuscriptulu, de care este vorb'a, nu respunde la conditiunile programei formulate de Societatea Academica, Comisiunea, in unanimitate, opina cà acestu operatu nu mérita premiulu destinatu pentru asemene lucrare.

Trecundu acumu la operatulu cu devis'a: Suum cuique, Comisiunea cauta se declare mai antaniu, cà a aflata in elu ici si colea observari in adeveru geniali si plene de originalitate.

Asia de esemplu, autoriulu, mai multu cá alti gramatici, pune in lumina ceea ce densulu numesce modu presumtivu si modu oblicu; antaniulu se formeza cu fietoriulu verbului fire si gerundiulu verbului de conjugatu, cumu: va fí jocandu, etc.; alu doilea cu optativulu verbului fire si gerundiulu verbului de conjugatu, cumu: ar' fí jocandu, etc.

Trecutulu dela presumtivu este asia numitulu in mai tote gramatece-le nostre fietoriulu II., cumu: va fí jocatu; er' trecutulu modului oblicu coincide cu trecutulu optativu, cumu: ar' fí jocatu. —

Dar' dupa ce Comisiunea a datu autoriului, cumu suna insasi devis'a sa, ceea ce este alu seu, cauta totu de una data se spuna cà, dupa una destulu de lunga introductiune asupr'a limbei in genere, a le carei principia cu tote acestea nu se vedu aplecate in partile ulteriori ale opului; autoriulu trece forte rapede preste fonetica, in care nu are in vedere de câtu pronunti'a unei epoce si a unei localitati, si chiaru in acestu strimtu cercu nu

se ocupa decâtu de vocali mai vertosu, negligundu mai de totu consunantile.

Despre ortografia, care dupa program'a Societatei Academice, ar' fí cautatu se fia complementulu foneticei, autoriulu nu dîce macaru una vorba, si lasa pote a se intielege, cà ortografi'a, ce densulu ar' aflá buna, ar' fí cea, cu care este transcrisu opulu seu.

Dar' se lasàmu, cà acesta ortografia este in multe punte cu totulu diferita de cele ce suntu astadi popularisate intre romanii sciutori de carte; se lasàmu, cà autoriulu nu tiene nece unu comptu de principia-le generali ortografice, ce Societatea, in sesiunea anului trecutu, a adoptatu dupa indelunge si mature desbateri: dar' apoi nu se pote intielege, de ce autoriulu scrie vocalile derivate, pentru cari nu suntu semne in alfabetulu latinu, forà nece unu semnu, cumu: c a l c a n d u, a r a t u r a, etc.; pre candu consunanti-le derivate le incarca de semne, cumu: i n ș e l u, c r e ḑ i, p o ţ i, etc.

Nu se pote si mai multu intielege, pentru ce autoriulu, dupa ce recunosce formale necesitatea lui **u** finale dela articulu si formele verbeloru ausiliaria, pretende cu tote acestea cá se se talie acelu **u**, si se se scria: o m u l, c a i l o r, v o r f a c e, v o m f u g í, etc.

Apoi nece pronunti'a, nece etimologi'a, nu justifica scrierea cu **o** la forme cá: l a u d ò, a r ò, p o r t ò, etc.; nece scrierea cu **e** la person'a I. pluraria de la perfectu, cumu: l a u d a r e m u, a f l a r e m u, f u r e m u, etc.

Acestu dein urma modu de scriere este cu atâtu mai vitiosu, cu câtu elu ar' face se se confunda perfectulu indicativului cu alu conjunctivului, cumu se afla in cartile baserecesci mai vechie si chiaru in gur'a macedoromaniloru.

Autoriulu a cadiutu, si nu potea se nu cada in aceste contradictiuni, pentru cà s'a inclîsu, cumu s'a dîsu des' de la inceputu, in strimtulu cercu alu unei epoce dein vieti'a limbei romane si alu usului ei dein unu marginitu tienutu locuitu de romani.

Si atât'a este destulu, credemu, cá se arete, forà cá se mai intràmu in alte amenunte, cà nece opulu cu devis'a: S u u m c u i q u e, nu corespunde cerentieloru programei formulate de Societatea Academica.

(Va urmá.)

Nota. La cele de paná acì nu avemu, de câtu prea pucine de oserbatu, dupa ce mai susu amu rectificatu cele pentru trameterea Msului nostru.

Ne unimu in tote puntele cele alalte, cu vederile specialisate in reportu, si oserbàmu numai cà statuirea modureloru noua, sub nume de **m o d u p r e s u m t i v u** si **m o d u o b l i c u**, ne-se pare de prisosu in partea formativa, dupa ce ele nu au forme proprie loru, ci comuni modure-loru recepte. Er' deca intru statuirea modure-loru vomu reflectá numai la intielesu, nu si la proprietatea formeloru, atunci numerulu modure-loru nu ar' mai avé fine.

Parerea nostra a fostu si este, dein multe modure, seau mai esactu dein mai multe numiri ale modureloru, a alege numai atâtea, pentru câte avemu forme destinte. De acea nu amu mai destinsu nece modu o p t a t i v u, nece c o n d i t i u n a l e etc., ci ne amu restrinsu a oserbá, cà cutare si cutare tempure dein indicativu si cojuntivu se usiteza si in sensu optativu, conditiunale etc. Si cu atât'a credemu, cà se face destulu scientiei.

Cu tote astea noi si acumu, cá si de alta data, amu dorí, cá operatele incursa se se publice de catrà autorii loru, chiaru dein acele motive, deca nu dein altele, ce le atense reportatoriulu, cà ele contienu multe vederi, oserbatiuni originali, si chiaru geniali; — si nu ne place, cá productele de atare natura se se ascunda in umbr'a intunerecului, carele e mortea, alesu candu literatur'a nostra e atâtu de saraca, chiaru si in ramulu filologicu, câtu tota supresiunea elaborateloru originali si ideali este una pierdere dorerosa pentru natiune si literatur'a ei.

Celu pucinu noi nu amu semtîtu nece una data, de câtu una via parere de reu, candu amu aflatu urme de atari opure remasa la intunerecu si pierdute pentru totu de un'a, cumu amu oserbatu si aliurea si anume in Principia-le nostre la loculu seu.

In câtu pentru autorii operateloru cercetate acì, numele loru, in sensulu totoru programeloru de concursu, firesce cà au remasu, si cautau se remania necunoscute pentru publicu, a fora de alu premiatului, pentru totu de un'a, er' alu premiatului panà la dîu'a publicarei censurei asupr'a operateloru de concurrentia. Ceea ce s'a si oserbatu cu tota rigorea pentru toti trei concurrentii. Asia câtu unulu dein eli si panà astadi e nesciutu, celu cu divis'a: R o m a n i c a m etc.; ci s'a coniectatu, cà pote fí unulu de in Italianii domiciliati in Bucuresci, bene cunoscutoriu de limb'a romanesca, de cari se afla acolo mai multi, si dein cari unulu si noue ne este cunoscutu in persona, vorbindu prea bene romanesce, si autoriu de opure filologice.

Er' in câtu pentru autoriulu celui de alu doilea, dein funte certu avemu scientia, cà anonimitatea lui este numai pentru publicu, er' nu si pentru membrii Academiei, dein impregiurari, ce nu

au statu in poterea Academiei insesi. Noi inca nu ne semtîmu autorisati ai publicá numele, cu tote cà avemu onorea alu cunosce in persona inca dela sesiunea anului 1867, si alu numerá intre adversarii sistemei nostre, precumu ne-s'a descoperitu si in facia cu multa incordare, si de atunci inca, dupa scirile ce avemu, pànà astadi totu asia se dechiara cu tota ocasiunea, ce o are forte adesu.

Pentru alu treilea, nu avemu a mai repetî, ce pote de multu este cunoscutu, si noi inca amu atensu de alte ori, dupa sciri positive in scrisu si cu voce via, er' in urma pre basea unoru corespundentie dela insasi Academi'a.

Unu estrasu dein un'a dein acestea, ne reserbàmu alu publicá in note la continuarea acestui Reportu. Acì adaugemu numai unu P. S., pentru cà se cade, mai antaniu se audîmu si critic'a, ce se face operatului, si oserbatiunile, ce aru fî de a se face la acea Critica.

Eca P. S. (dein una scrisoria venita aici in 31 dec. n. 1868, forà datu).

„P. S. Cu acesta ocasiune Delegatiunea ve inapoieza manuscriptulu, si ve alatura list'a de carti-le vechie romane, ce se afla in bibliotec'a Societatei, remase de la repausatulu Const. Cornescu Oltenitianu. *) Laurianu.

BCU Cluj - Central University Library Cluj

Catalogulu.

I. Forà scortie si date.

1. Psaltire, cu slav. in frasi, (Coresi), 4-o.
2. Idem, cu slav. in columne, (Dosoteiu), 4-o.
3. Idem, in versure, de Dosotheiu, 4-o.
   cu Acathistu, de idem, 4-o.
4. Cazania, de Varlaam, fol. (de Jasi).
5. Testamentu nou, fol. (de A. Julia).
6. Mineiu, cu slav., fol.
7. Idem, id. pre unu anu, fol.
8. Maximu Peloponesenu, 4-o.
9. Octoichu mare, fol.
10. Propovedanii (12), 4-o.
11. Ceaslovu micu, 16-o.
12. Idem (mai scurtu), 16-o.
13. Invetiaturi crestinesci, 16-o.
14. Pravoslavn. invetiat., 4-o.
15. Liturgia, 4-o.
16. Pilde filosofesci, 16-o.
17. Molitvenicu, seau prav. preut., Jasi, 4-o.
18. Tain'a botezului, 4-o.
19. Triodu si Penticost. slav., Buzeu, fol.
20. Tipicu p. st. taine, 4-o.
21. Ciaslovu micu, 16-o.
22. Cuvinte teologicesci, fol.
23. Cazania, Ramnicu, fol.
24. Orasia-le si satele Valachiei, 12-o.

II. Seclu XVII.

25. Cazania, 1639. 7147, fol.
26. Pravila, 1640. 7148, Govor'a 4-o.
27. 28. Psaltire, 1651. 7159, Belgradu, 4-o. bis.
29. Apostolu, 1653, fol.
30. Molitvenicu, 1689, Belgradu, 4-o.
31. Evangeliu, cu grec., 1693, Bucuresci, fol.
32. Psaltire, 1694, 4-o.
33. Mineiu, cu slav. pre unu anu, 1698, 7206, Buzeu, fol.
34. Idem, pre Febr. si Martiu, id. fol.
35. Idem slav. Apr. — Jun., id. fol.

Seclu XVIII.

36. Molitvenicu, 1701. 7209, Buzeu, 4-o.
37. Invetiaturi crestin., 1700, Sneagovu, 16-o.
38. Liturgia, Buzeu, 4-o.
39. Apostolu, 1704, Buzeu, fol.
40. Mineiu, pre anu slav., (1705), fol.
    Idem cu Octoichu, 1706. 7214, fol.
41. Idem pre unu anu, 1736. fol.
    Octoichu, 1736, 7244, fol.
42. Octoichu micu, 1720. 7228, 4-o.
43. Pravoslav. marturisire, 1745. 7253, 4-o.
44. Ciaslovu mare, 1745. 7254, Buzeu, fol.
45. Catavas. Ciaslovu, (1747).
46. Ceaslovu, 1750. 7258, 4-o.
47. Psaltire (1751), 4-o.
    Idem, 1794, 4-o.
48. Liturgia, 1728, Bucuresci, 4-o.
49. Calindariu, 1733, Brasiovu, 16-o.
50. Invetiaturi bis. a Vladicai Antimu, 1741. 7249, Bucuresci, 16-o.
51. Psaltire 1756, Buzeu, 4-o.
52. Indreptarea pecatosului, 1768.
53. Liturgia, 1769. 7277, Buzeu, 4-o.
54. Octoichu micu, 1776, Ramnicu, 4-o.
55. Liturgia, 1780, Bucuresci, 4-o.
56. Geografia, 1795, Jasi, 4-o.
57. Catavasieriu, 1784, Ramnicu, 16-o.
58. Gramatica (Vacarescu), 1787, Viena, 8-o.

*) O cerusemu intru una scrisoria dein 19 nov. 1868, si aici o comunicàmu in estractu.

59. Idem (R. Tempea), 1797, Sabiniu, 8-o.
60. Catavas. slov. rom. 1747, 16-o.
61. Acathistu, 3. edit., 1786, Blasiu, 32-o.

Tantum.

(XXXVIII).

Scrietorii vechi de Daci'a.

II. Strabo.

Intre scrietorii antici, cari au scrisu mai pre largu de Daci'a si de locuitorii ei, merita a se numerá dupa Herodotu numai de câtu scrietoriulu geografu-istoricu Strabo, carele dupa nascere si limba fù grecu, er' dupa nume celu pucinu romanisatu.

De origine Cretenu, dein cetatea Cnossu, inse nascutu in Apamea cetatea Capadociei seau Pontului, custà sub Augustu si Tiberiu, pre cumu insusi atesteza; dar' candu s'a nascutu, si in ce anu a moritu, nu se scie.

Suid'a in lesiculu seu se pare alu fí numitu Strato, de nu e lectiune variante vitiosa, si dupa origine Amasenu, deca cumu-va acest'a nu e alta persona, care inca a traitu sub Tiberiu si a scrisu una geografica.

Strabo afirma despre sene, cà in a-ante de asi scrie opulu seu geograficu, a calatoritu multu, cá si Herodotu, prein tota Asi'a, Europ'a si Afric'a, dela Armeni'a panà la marginile Etruriei si la Sardini'a, si dela marea negra prein Egiptu, Arabi'a, panà in fundulu Ethiopiei. Memorie-le lui de calatoria, ce le a fostu scrisu, nu au ajunsu panà la noi.

In espeditiunea in contr'a Arabiloru suptu Augustu, au luatu si elu parte, insociendu pre Aeliu Gallu capulu espeditiunei. In Egiptu a vediutu statu'a lui Memnon, de care multu s'a minunatu, precumu insusi atesteza.

Numai prein Germani'a nu se pare a fí amblatu, si eruditii Germaniei dein asta causa deducu erorile, ce afla cà le a comisu Strabo in cele ce scrie de Germani'a.

Cu aste fromose conoscentie, adunate dein una lunga esperientia, si dupa educatiune erudita sub maiestrii celi mai celebrii dein acesta epoca, se apucà a scrie opulu seu sub titlu: Geografica, in XVII libri, cari dein fericire, dupa perirea atatoru opere celebri geografice, panà astadi au remasu mai intregi, afora de finea cartei VII, preste acea inca si intru unu compendiu facutu in a-ante de perirea partei aretate.

In acestu opu Strabo descrie tota lumea pre atunci cunoscuta, dupa una prefatiune lunga introducatoria la geografia, — incependu dela Ispani'a, si trecundu prein Galli'a, Britani'a, Itali'a, si de acì prein Germani'a, Daci'a, Greci'a, panà in Asi'a la Indi'a, de unde apoi se intorce in deretru prein Persi'a, Arabi'a, Egiptu, Ethiopi'a, panà la Carthago si partile occidentali ale Africei.

Descriendu aceste regiuni, nu face, cá multi alti geografi vechi si noi, citandu numai nume si date seci, ci pretotendenea enareza institutele, datenele, religiunea si istori'a popora-loru, tiereloru, cetatiloru si locureloru, si laudandu pre barbatii mai celebrii, adese ori lasanduse in discusiuni erudite, si esaminandu opiniunile atingutorie de obiectulu, ce tracteza, asia in câtu acestu opu se pote considerá cá unu adeveratu tesauru de istoria si geografia vechia, adunatu cu judecata matura si cu alegere singulare.

Elu inca a scrisu grecesce, dar' in dialectulu comune, intru unu stilu netedu si liusioru de intielesu, precumu se va vedé si dein fragmentele despre Daci'a si Geti, ce le dàmu numai de câtu aici.

De Daci'a si Geti a tractatu in libr. VII, capu III, amestecandu inse unele discusiuni, ce pentru noi nu suntu de atâta insemnatate, seau descriptiuni, cari se estendu mai departe preste marginele Daciei. Noi le vomu traduce tote in romanesce, er' in grecesce, numai câtu ne va fí prein potentia, dein cause, ce nu avemu nevolia a le mai infirá.

a) Libr. VII, c. III, 1—14.

1. Τὸ δὲ νότιον μέρος τῆς Γερμανίας τὸ πέραν τοῦ Ἄλβιος τὸ μὲν συνεχὲς ἀκμὴν ὑπὸ τῶν Σοήβων κατέχεται. εἶτ' εὐθὺς ἡ τῶν Γετῶν συνάπτει γῆ, κατ' ἀρχὰς μὲν στενή, παρατεταμένη τῷ Ἴστρῳ κατὰ τὸ νότιον μέρος, κατὰ δὲ τοὐναντίον τῇ παρωρείᾳ τοῦ Ἑρκυνίου δρυμοῦ, μέρος τι τῶν ὀρῶν καὶ αὐτὴ κατέχουσα, εἶτα πλατύνεται πρὸς τὰς ἄρκτους μέχρι Τυρεγετῶν. τοὺς δὲ

1. Er' partea despre miedia-di a Germaniei, cea de deincolo de Albi, acumu tota e locuita de Suabi. Er' in data dupa acea se impréuna tier'a Getiloru, catrà incepute camu angusta, estensa pre lenga Dunare in partea de miedia dí, er' de cea alalta pre lenga padurea Ercinia avendu si ea una parte dein miediuine; de acì

ἀκριβεῖς ὅρους οὐκ ἔχομεν φράζειν. διὰ δὲ τὴν ἄγνοιαν τῶν τόπων τούτων οἱ τὰ Ῥιπαῖα ὄρη καὶ τοὺς Ὑπερβορείους μυθοποιοῦντες λόγου ἠξίωνται, καὶ ἃ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης κατεψεύσατο*) ταῦτα τῆς παρωκεανίτιδος, προσχήματι χρώμενος τῇ περὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ μαθηματικὰ ἱϛορίᾳ. ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐάσθωσαν. οὐδὲ γὰρ εἴ τινα Σοφοκλῆς τραγῳδεῖ περὶ τῆς Ὠρειθυίας λέγων ὡς ἀναρπαγεῖσα ὑπὸ Βορέου κομισθείη

ὑπέρ τε πόντον πάντ' ἐπ' ἔσχατα χθονός,
νυκτός τε πηγὰς οὐρανοῦ τ' ἀναπτυχάς,
Φοίβου τε παλαιὸν κῆπον.

οὐδὲν ἂν εἴη πρὸς τὰ νῦν, ἀλλ' ἐατέον. ὥσπερ καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ ὁ Σωκράτης. ἃ δὲ ἔκ τε τῆς παλαιᾶς ἱϛορίας καὶ τῆς νῦν παρειλήφαμεν, ταῦτα λέγωμεν.

2. Οἱ τοίνυν Ἕλληνες τοὺς Γέτας Θρᾷκας ὑπελάμβανον. ᾤκουν δ' ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Ἴϛρου καὶ οὗτοι καὶ οἱ Μυσοὶ Θρᾷκες ὄντες καὶ αὐτοὶ καὶ οὓς νῦν Μοισοὺς καλοῦσιν, ἀφ' ὧν ὡρμήθησαν καὶ οἱ νῦν μεταξὺ Λυδῶν καὶ Φρυγῶν καὶ Τρώων οἰκοῦντες Μυσοί. καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Φρύγες Βρίγες εἰσι, Θρᾳκιόν τι ἔθνος, καθάπερ καὶ Μυγδόνες καὶ Βέβρυκες καὶ Μαιδοβιθυνοὶ καὶ Θυνοί, δοκῶ δὲ καὶ τοὺς Μαριανδυνούς. οὗτοι μὲν οὖν τελέως ἐκλελοίπασι πάντες τὴν Εὐρώπην, οἱ δὲ Μυσοὶ συνέμειναν. καὶ Ὅμηρον δ' ὀρθῶς εἰκάζειν μοι δοκεῖ Ποσειδώνιος τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μυσοὺς κατονομάζειν, λέγω δε τοὺς ἐν τῇ Θρᾴκῃ, ὅταν φῇ.

— αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινώ,
νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρῃκῶν καθορώμενος αἶαν
Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων.

ἐπεὶ εἴ γε τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Μυσοὺς δέχοιτό τις, ἀπηρτημένος ἂν εἴη ὁ λόγος. τὸ γὰρ ἀπὸ τῶν Τρώων τρέψαντα τὴν ὅρασιν ἐπὶ τὴν Θρᾳκῶν γῆν συγκαταλέγειν ταύτῃ τὴν τῶν Μυσῶν, τῶν οὐ νόσφιν ὄντων ἀλλ' ὁμόρων τῇ Τρῳάδι καὶ ὄπισθεν αὐτῆς ἱδρυμένων καὶ ἑκατέρωθεν, διειργομένων δ' ἀπὸ τῆς Θρᾴκης πλατεῖ Ἑλλησπόντῳ, συγχέοντος ἂν εἴη τὰς ἠπείρους καὶ ἅμα τῆς φράσεως οὐκ ἀκούοντος. τό γὰρ πάλιν τρέπεν μάλιϛα μέν ἐϛιν εἰς τοὐπίσω. ὁ δ' ἀπὸ τῶν Τρώων μεταφέρων τὴν ὄψιν ἐπὶ τοὺς μὴ ὄπισθεν αὐτῶν ἢ ἐκ πλαγίων ὄντας προσωτέρω μὲν μεταφέρει, εἰς τοὐπίσω δ' οὐ πάνυ. καὶ τὸ ἐπιφερόμενον δ' αὐτοῦ τούτου μαρτύριον, ὅτι τοὺς ἱππημολγοὺς καὶ γαλακτοφάγους καὶ ἀβίους συνῆψεν αὐτοῖς, οἵπερ εἰσὶν οἱ ἁμάξοικοι Σκύθαι καὶ Σαρμάται. καὶ γὰρ νῦν ἀναμέμικται ταῦτα τὰ ἔθνη τοῖς Θρᾳξὶ καὶ τὰ Βαϛαρνικά, μᾶλλον μὲν τοῖς ἐκτὸς Ἴϛρου, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐντός. τούτοις δὲ καὶ τὰ Κελτικά, οἵ τε Βόιοι καὶ Σκορδίσκοι καὶ Ταυρίσκοι. τοὺς δὲ Σκορδίσκους ἔνιοι Σκορδίϛας καλοῦσι. καὶ τοὺς Ταυρίσκους δὲ Τευρίσκους καὶ Ταυρίϛας φασί.

3. Λέγει δὲ τοὺς Μυσοὺς ὁ Ποσειδώνιος καὶ ἐμψύχων ἀπέχεσθαι κατ' εὐσέβειαν, διὰ δὲ τοῦτο καὶ θρεμμάτων. μέλιτι δὲ χρῆσθαι καὶ γάλακτι καὶ τυρῷ ζῶντας καθ' ἡσυχίαν, διὰ δὲ τοῦτο καλεῖσθαι θεοσεβεῖς τε καὶ καπνοβάτας. εἶναι δέ τινας τῶν Θρᾳκῶν οἳ χωρὶς γυναικὸς ζῶσιν, οὓς κτίϛας καλεῖσθαι, ἀνιερῶσθαι τε διὰ τιμὴν καὶ μετὰ ἀδείας ζῆν. τούτους δὴ συλλήβδην ἅπαντας τὸν ποιητὴν εἰπεῖν

*) Locu coruptu.

se latiesce catrà miedia nopte panà la Tirageti; er' miediuincle esacte nu le potemu aretá. Er' pentru necunoscenti'a acestoru locure, celi ce fabuleza de muntii Ripei si de Iperborei, se aflara demni de consideratiune, si cele ce Pitea dela Masili'a le a nascocitu despre tienutulu de lenga oceanu, luandu de pretestu cunoscenti'a de cele ceresci si matematice. Deci acelia se fia lasati la una parte. pentru cà nece cele, ce le lamenteza Sofocle despre Orithi'a, dîcundu, cà rapita fiendu de Bore'a fù dusa — „preste tote marile panà la marginea pamentului, si la funtanele noptei, si usiele cerului, si la vechi'a gradina a lui Febu,“ nu se tienu de ací, ci se le lasàmu, cá si Socrate in Phedru. Er' cele, ce le amu luatu dein istori'a vechia si cea de acumu, acestea sele spunemu.

2. Deci Grecii tieneau, cà Getii suntu thraci. si locueau de ambe partile Dunarei si acestia, si Mysii thraci fiendu, si eli si pre carii acumui chiama Moesi, dein cari se tragu si Mysii celi ce acumu locuescu intre Lydi, Frigi si Troiani. si insii Frigii suntu Brigi poporu thracicu, cá si Mygdonii si Bebricii si Maedobithynii si Thynii, si mise pare si Mariandynii. Acestia inse cu totulu parasira Europ'a, er' Mysii remasera. si Posidonii mise pare cu dereptulu a coiectá, cà Homeru amentesce pre Mysii dein Europ'a, va se dîca dein Thraci'a, unde dîce: „Er' elu érasi intorse ochii luminosi departe cautandu spre tier'a Thraciloru calareti si a Mysiloru de aprope ostitori.“ Pentru cà intielegundu pre Mysii dein Asi'a, cuventarea ar' fí impiedecatu. cà-ci asi intorce vederea de la Troiani spre tier'a Thraciloru, si a impreuná cu acést'a pre a Mysiloru, ce nusu departe, ci vecini cu Troianii si pusi in apoia loru si de ambe partile, er' de Thraci'a separati cu latulu Ellespontului, insemneza a amestecá contienute-le, si a nu audî vorbele. pentru cà erasi intorse se dîce mai alesu spre cele dein deretru. er' celu cesi intorce vederea dela Troiani spre celi, ce nusu in deretru seau de latúri, si o intorce mai de parte in a-ante, er' in deretru nece de cumu. si ce urmeza, e marturia acestor'a, fiendu cà catrà acestia adauge pre mulge-epe si manca-lapte si nevii cari suntu Scythii si Sarmatii celi cu cas'a pre caru. cà-ce si acumu suntu mestecate aceste popora si ale Bastarniloru cu Thracii, alesu preste Dunare, dar' si dein coce, er' cu acestia si cele Celtice, si Boii si Scordiscii si Tauriscii. er' pre Scordisci uni-i numescu Scordisti, er' pre Taurisci erasi Teurisci si Tauristi.

3. Dîce inse Posidoniu de Mysi, cà se contenescu si de cele insufletîte dein relegiune, si de acea si de cele de jugu. ci traiescu cu miere si cu lapte si cu casiu viendu in pace, si de acea se numescu religiosi si fumosi. si cà suntu unii Thraci, carii traiescu forà mulieri, cari se numescu Creatori, se consecreza dein onore, si vietiuescu forà temere. si cà pre toti acestia

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ἀγαυοὺς ἱππημολγοὺς
γλακτοφάγους, ἀβίους τε, δικαιοτάτους ἀνθρώπους.

ἀβίους δὲ προςαγορεύειν μάλιςα ὅτι χωρὶς γυναικῶν, ἡγούμενον ἡμιτελῆ τινα βίον τὸν χῆρον καθάπερ καὶ τὸν οἶκον ἡμιτελῆ τὸν Πρωτεσιλάου διότι χῆρος. ἀγχεμάχους δὲ τοὺς Μυσοὺς, ὅτι ἀπόρθητοι, καθὰ οἱ ἀγαθοὶ πολεμιςαί. δεῖν δὲ ἐν τῷ τριςκαιδεκάτῳ γράφειν ἀντὶ τοῦ Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων „Μοισῶν τ' ἀγχεμάχων."

4. Τὸ μὲν οὖν τὴν γραφὴν κινεῖν ἐκ τοσούτων ἐτῶν εὐδοκιμίσασαν περιττὸν ἴσως. πολὺ γὰρ πιθανώτερον ὠνομάσθαι μὲν ἐξ ἀρχῆς Μυσοὺς, μετωνομάσθαι δὲ ὡς νῦν. τοὺς ἀβίους δὲ τοὺς χήρους οὐ μᾶλλον ἢ τοὺς ἀνεςίους καὶ τοὺς ἁμαξοίκους δέξαιτ' ἄν τις. μάλιςα γὰρ περὶ τὰ συμβόλαια καὶ τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν συνιςαμένων τῶν ἀδικημάτων, τοὺς οὕτως ἀπ' ὀλίγων εὐτελῶς ζῶντας δικαιοτάτους εὔλογον κληθῆναι. ἐπεὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι τῇ σωφροσύνῃ τὴν δικαιοσύνην ἐγγυτάτω τιθέντες τὸ αὔταρκες καὶ τὸ λιτὸν ἐν τοῖς πρώτοις ἐζήλωσαν. ἀφ' οὗ καὶ προεκπτώσεις τινὰς αὐτῶν παρέωσαν ἐπὶ τὸν κυνισμόν. τό δὲ χήρους γυναικῶν οἰκεῖν οὐδεμίαν τοιαύτην ἔμφασιν ὑπογράφει, καὶ μάλιςα παρὰ τοῖς Θρᾳξὶ καὶ τούτων τοῖς Γέταις. ὅρα δ' ἃ λέγει Μένανδρος περὶ αὐτῶν οὐ πλάσας, ὡς εἰκὸς, ἀλλ' ἐξ ἱςορίας λαβών.

πάντες μὲν οἱ Θρᾷκες, μάλιςα δ' οἱ Γέται
ἡμεῖς ἁπάντων, καὶ γὰρ αὐτὸς εὔχομαι
ἐκεῖθεν εἶναι τὸ γένος, οὐ σφόδρ' ἐγκρατεῖς
ἐσμέν.

καὶ ὑποβὰς μικρὸν τῆς περὶ τὰς γυναῖκας ἀκρασίας τίθησι τὰ παραδείγματα.

γαμεῖ γὰρ ἡμῶν οὐδὲ εἷς, εἰ μὴ δέκ' ἢ
ἕνδεκα γυναῖκας, δώδεκά τ' ἢ πλείους τινάς.
ἂν τέτταρας δ' ἢ πέντε γεγαμηκὼς τύχῃ
καταςροφῆς τις, ἀνυμέναιος, ἄθλιος,
ἄνυμφος οὗτος ἐπικαλεῖτ' ἐν τοῖς ἐκεῖ.

ταῦτα γὰρ ὁμολογεῖται μὲν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, οὐκ εἰκὸς δὲ τοὺς αὐτοὺς ἅμα μὲν ἄθλιον νομίζειν βίον τὸν μὴ μετὰ πολλῶν γυναικῶν, ἅμα δὲ σπουδαῖον καὶ δίκαιον τὸν τῶν γυναικῶν χῆρον. τό δὲ δὴ καὶ θεοσεβεῖς νομίζειν καὶ καπνοβάτας τοὺς ἐρήμους γυναικῶν σφόδρα ἐναντιοῦται ταῖς κοιναῖς ὑπολήψεσι. ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. αὐταὶ δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπὶ πλέον θεραπείας τῶν θεῶν καὶ ἑορτὰς καὶ ποτνιασμούς. σπάνιον δ' εἴ τις ἀνὴρ κατ' αὑτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. ὅρα δὲ πάλιν τὸν αὐτὸν ποιητὴν ἃ λέγει εἰςάγων τὸν ἀχθόμενον ταῖς περὶ τὰς θυσίας τῶν γυναικῶν δαπάναις καὶ λέγοντα.

— ἐπιτρίβουσι δ' ἡμᾶς οἱ θεοί
μάλιςα τοὺς γήμαντας. αἰεὶ γάρ τινα
ἄγειν ἑορτήν ἐςὶ ἀνάγκη.

τὸν δὲ μισογύνην αὐτὰ ταῦτα αἰτιώμενον.

ἐθύομεν δὲ πεντάκις τῆς ἡμέρας,
ἐκυμβάλιζον δ' ἑπτὰ θεράπαιναι κύκλῳ,
αἱ δ' ὠλόλυζον.

τὸ μὲν οὖν ἰδίως τοὺς ἀγύνους τῶν Γετῶν εὐσεβεῖς νομίζεσθαι παράλογόν τι ἐμφαίνει. τὸ δ' ἰσχύειν ἐν τῷ ἔθνει τούτῳ τὴν περὶ τὸ θεῖον σπουδὴν ἔκ τε ὧν εἶπε Ποσειδώνιος οὐκ ἀπιςητέον καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ἱςορίας.

5. Λέγεται γάρ τινα τῶν Γετῶν ὄνομα Ζάμολξιν δουλεῦσαι Πυθαγόρᾳ, καί τινα τῶν οὐρανίων παρ' ἐκείνου μαθεῖν, τὰ δὲ καὶ

intru un'a poetulu ia numitu: nobilii mulge-epe, mancalapte si nevii, celi mai derepti omeni. er' cà-i numesce n e v i i, mai alesu fiendu forà mulieri, opinandu cà ar' fi numai de diumetate viati'a veduvesca, precumu numesce si cas'a lùi Protesilau de diumetate plena, cà-ci erá veduvita. er' d e a p r o p e o s t i t o r i pre Mysi, pentru cà-su ne-invinsi, cá buni ostasi. er' in cartea XIII, ase scrie M o e s i in locu de M y s i de aprope ostitori.

4. In câtu pentru a scaimbá acea scriptura probata de atatia ani, pote cà e de prisosu. càci e cu multu mai probabile, cà la inceputu si acestia s'au numitu Mysi, si dupa acea s'au dîsu cá acumu. er' prein n e v i i nu potemu mai vertosu intielege pre veduvi, de câtu forà casa si cu cas'a pre caru. pentru cà cele mai multe nedereptati provenindu pentru comerciu si averi, celi ce cu pucine traescu, pre dereptu se potu numí celi mai derepti. si filosofii punendu dereptatea mai aprope de curatîa, mai alesu pentru indestulire si simplitate au fostu zelanti, dein care pre unii dein eli alunecarile iau impinsu panà la canismu. er' a traí forà mulieri nece de cumu presupune atare intielesu, si mai alesu la Thraci, si dein acestia la Geti. vedi ce dîce despre eli Menandru, nu in fictiune, cumu s'ar' crede, ci din istoria luandu: „Toti Thracii, er' deintre toti noi mai alesu Getii, cà-ce si io me laudu a fí de acolo dupa genu, nu prea suntemu conteniti." Si pucinu mai in colo pasiendu, aduce esemple de necontenirea de la mulieri: „Cà-ce la noi nece unulu nu lià insuranduse, de câtu diece seau unspre diece mulieri, seau douespre diece si mai multe unii; er' de se templa se lie patru seau cinci dein nefericire, ne-insuratu, misielu, forà muliere se chiama acel'a pre acolo." Si acestea le marturisescu si altii, de unde nu e probabile, cá aceliasi se creda, de una parte misiea viati'a forà multe mulieri, er' de alt'a brava si derepta cea forà mulieri. er' a tiené chiaru religiosi si fumosi pre celi forà mulieri, forte e in contr'a ideeloru comuni. pentrucà toti tienu, cà mulierile suntu incepatorie-le cultului divinu, ele provoca si pre barbati la cele mai multe servitia de ale dieiloru, serbatori si inchinatiuni. er' raru este, deca vre unu barbatu traindu singuratecu se fia asia. vedi erasi ce dice acel'asi poetu, inducundu pre unulu necadîtu pentru multele spese ale mulieriloru pre sacrificie: „Ne sferma dieii mai alesu pre noi insuratii; cà-ci de pururea este nevolia de a tiené vre una serbatoria." er' pre uritoriulu de mulieri plangunduse totu asemenea: „Amu sacrificatu de cinci ori in di, si au trumbitiatu siepte sierbitorie giuru impregiuru, er' altele au tîpotitu." Deci in specie pre neinsuratii Getiloru ai presupune relegiosi, se pare absurdu. er' cà in acestu poporu este mare zelulu catrà cele dieesci, este de crediutu si dein cele ce dîse Posidoniu, si dein alte istorie.

5. Pentru cà se vorbesce, cà dein Geti ore care, anume Zamolxe, a sierbitu la Pythagor'a, si a invetiatu

παρ' Αἰγυπτίων πλανηθέντα καὶ μέχρι δεῦρο. ἐπανελθόντα δ' εἰς τὴν οἰκείαν σπουδασθῆναι παρὰ τοῖς ἡγεμόσι καὶ τῷ ἔθνει προλέγοντα τὰς ἐπισημασίας, τελευτῶντα δὲ πεῖσαι τὸν βασιλέα κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς αὐτὸν λαβεῖν ὡς τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἐξαγγέλλειν ἱκανόν. καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἱερέα καταςαθῆναι τοῦ μάλιςα τιμωμένου παρ' αὐτοῖς θεοῦ, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ θεὸν προςαγορευθῆναι, καὶ καταλαβόντα ἀντρῶδές τι χωρίον ἄβατον τοῖς ἄλλοις ἐνταῦθα διαιτᾶσθαι, σπάνιον ἐντυγχάνοντα τοῖς ἐκτὸς πλὴν τοῦ βασιλέως καὶ τῶν θεραπόντων. συμπράττειν δὲ τὸν βασιλέα ὁρῶντα τοὺς ἀνθρώπους προςέχοντας ἑαυτῷ πολὺ πλέον ἢ πρότερον, ὡς ἐκφέροντι τὰ προςάγματα κατὰ συμβουλὴν θεῶν. τουτὶ δὲ τὸ ἔθος διέτεινεν ἄχρι καὶ εἰς ἡμᾶς, ἀεί τινος εὑρισκομένου τοιούτου τὸ ἦθος, ὃς τῷ μὲν βασιλεῖ σύμβουλος ὑπῆρχε. παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὠνομάζετο θεός. καὶ τὸ ὄρος ὑπελήφθη ἱερὸν, καὶ προςαγορεύουσιν οὕτως. ὄνομα δ' αὐτῷ **Κωγαίονον** ὁμώνυμον τῷ παραρρέοντι ποταμῷ. καὶ δὴ ὅτε **Βυρεβίςας** ἦρχε τῶν Γετῶν, ἐφ' ὃν ἤδη παρεσκευάσατο Καῖσαρ ὁ θεὸς ςρατεύειν, **Δεκαίνεος** εἶχε ταύτην τὴν τιμὴν, καί πως τὸ τῶν ἐμψύχων ἀπέχεσθαι Πυθαγόρειον τοῦ Ζαμόλξιος ἔμεινε παραδοθέν.

6. Τοιαῦτα μὲν οὖν (οὐ) κακῶς ἄν τις διαποροίη περὶ τῶν κειμένων παρὰ τῷ ποιητῇ περί τε Μυσῶν καὶ ἀγαυῶν ἱππημολγῶν. ἃ δ' Ἀπολλόδωρος ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ νεῶν προοιμιαζόμενος εἴρηκεν ἥκιςα λέγοιτ' ἄν. ἐπαινεῖ γὰρ Ἐρατοσθένους ἀπόφασιν, ὅτι φησὶν ἐκεῖνος καὶ Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παλαιοὺς τὰ μὲν Ἑλληνικὰ εἰδέναι, τῶν δὲ πόρρω πολλὴν ἔχειν ἀπειρίαν, ἀπείρους μὲν μακρῶν ὁδῶν ὄντας, ἀπείρους δὲ τοῦ ναυτίλλεσθαι. συνηγορῶν δὲ τούτοις Ὅμηρόν φησι τὴν μὲν Αὐλίδα καλεῖν πετρήεσσαν, ὥςπερ καὶ ἐςι, πολύκνημον δὲ τὸν Ἐτέωνον, πολυτρήρωνα δὲ τὴν Θίσβην, ποιήεντα δὲ τὸν Ἁλίαρτον. τὰ δ' ἄπωθεν οὔτ' αὐτὸν εἰδέναι οὔτε τοὺς ἄλλους. ποταμῶν γοῦν περὶ τετταράκοντα ῥεόντων εἰς τὸν Πόντον μηδὲ τῶν ἐνδοξοτάτων μηδενὸς μεμνῆσθαι, οἷον Ἴςρου, Τανάϊδος, Βορυσθένους, Ὑπάνιος, Φάσιδος, Θερμώδοντος, Ἅλυος. ἔτι δὲ Σκυθῶν μὲν μὴ μεμνῆσθαι, πλάττειν δὲ ἀγαυούς τινας ἱππημολγοὺς καὶ γαλακτοφάγους ἀβίους τε, Παφλαγόνας τε τοὺς ἐν τῇ μεσογαίᾳ ἱςορηκέναι παρὰ τῶν πεζῇ τοῖς τόποις πλησιασάντων, τὴν παραλίαν δὲ ἀγνοεῖν. καὶ εἰκότως γε. ἄπλουν γὰρ εἶναι τότε τὴν θάλατταν ταύτην καὶ καλεῖσθαι Ἄξενον διὰ τὸ δυςχείμερον καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν περιοικούντων ἐθνῶν καὶ μάλιςα τῶν Σκυθικῶν, ξενοθυτούντων καὶ σαρκοφαγούντων καὶ τοῖς κρανίοις ἐκπώμασι χρωμένων. ὕςερον δ' Εὔξεινον κεκλῆσθαι τῶν Ἰώνων ἐν τῇ παραλίᾳ πόλεις κτισάντων. ὁμοίως δ' ἀγνοεῖν καὶ τὰ περὶ Αἴγυπτον καὶ Λιβύην, οἷον τὰς ἀναβάσεις τοῦ Νείλου καὶ προςχώσεις τοῦ πελάγους, ὧν οὐδαμοῦ μεμνῆσθαι, οὐδὲ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τῆς Αἰγυπτίας θαλάττης, οὐδὲ τῶν κατὰ τὴν Ἀραβίαν καὶ Αἰθιοπίαν καὶ τὸν ὠκεανὸν, εἰ μὴ Ζήνωνι τῷ φιλοσόφῳ προςεκτέον γράφοντι.

Αἰθίοπάς τ' ἱκόμην, καὶ Σιδονίους, Ἄραβάς τε.

οὐ θαυμαςὸν δ' εἶναι περὶ Ὁμήρου. καὶ γὰρ τοὺς ἔτι νεωτέρους ἐκείνου πολλὰ ἀγνοεῖν καὶ τερατολογεῖν, Ἡσίοδον μὲν ἡμίκυνας λέγοντα

dela elu unele ceresci, er' altele si de la Egipteni calatorindu si pana acolo. er' intorcunduse a casa a fostu estimatu de boiari si de natiune, in a-ante spunendu insemnarile steleloru, in urma a adusu pre rege cá selu liè sociu de imperatia, cá pre unulu carelei in stare de a aduce sciri dela diei. si cà mai antaniu se puse preutu dieului celui mai onoratu la eli, er' dupa acea si dieu s'a numitu, si retragunduse la unu locu stancosu, ne-amblatu de altii, acolo a petrecutu, raru intempinanduse cu celi de afora, afora de rege si de sierbitori. la care a ajutatu si regele, vediendu pre omeni cu multu mai atenti catrà sene, de câtu mai in a-ante, cá catrà celu ce spunea mandatele dupa suatulu dieiloru. acesta datina se tienù si panà in dîlele nostre, de pururea aflanduse ceneva de acea natura, care se fia regelui consiliariu, er' la Geti se chiamá dieu. si acelu munte se crediù sacru, si asiá se si numì. er' numele lui este **Cogaionu**, cá si numele riului ce curre pre lenga elu. Si inca, pre candu imperatiea **Birebist'a** la Geti, in contr'a caruia se preparase divulu Cesare a tramite oste, **Deceneu** avea acea demnetate; precumu si datin'a Pythagorica de a se abstiené de cele insufletîte, de la Zamolxe a remasu traditiunata.

6. De acestea dar' nu multa indoiela ar' poté avé ceneva, in ce se tiene de cele dîsa de poetulu de Mysi si bravii mulge-epe. Er' cele ce le dîse Apolodoru in prefatiune la a II. carte de celi noi, si mai pucinu se potu sustiené. cà lauda dîs'a lui Eratostene, ce dîce, cà si Homeru si celi alalti vechi, cunoscu cele grecesci, er' de cele mai departe pucina cunoscentia au, nesciendu calatoriele lunge, dar' nesciendu si a navigá. aprobandu acestea, dîce, cà Homeru numesce Aule'a petrosa, cumu si este, Eteonulu delosu, Thisb'a porumbosa, er' Aliartulu erbosu. er' cà cele dein departare nece insusi le cunosce, nece alti. de esemplu, cá la patru dieci de riure fiendu, cari curru in Pontu, nece de cele mai renumite nu amentesce de nece unulu, pre cumu de Dunare, Tanai, Boristene, Hypani, Fasi, Thermodon si Aly. afora de acea, de Scithi nu amentesce, ci nascocesce pre unii bravi mulge-epe si manca-lapte, si ne-vii; si de Paflagonii mediteranii se incunoscentià dela celi ce se apropiare pedestri de acele locure, er' de tienututu de lenga mare nu scie. si pre dereptu. cà-ci nu erá navigabile pre atunci asta mare, si se numea **Axenu** (**neospitale**) pentru furtunele ei, si selbataci'a poporaloru dein pregiuru, alesu Scithice, cari junghiau pre ospeti si le mancau carnea, si dein capatîne beau cá dein pocale. in urma inse se numì Euxinu, Jonienii edificandu cetati lenga mare. si cà asemenea nu cunosce cele dein Egiptu si Libi'a, precumu inflarile Nilului, si arenarile marei, de cari necaliurea nu amentesce, nece de strimtori'a deintre marea rosia si cea Egiptena, nece de cele dein Arabi'a, Ethiopi'a si oceanu, de nu vomu admite, ce scrie Zeno filosofulu. „Si amu venitu la Ethiopi, si la Sidoneni, si la Arabi.“ inse cà nu e mirare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

καὶ μεγαλοκεφάλους καὶ πυγμαίους, Ἀλκμᾶνα δὲ ϛεγανόποδας, Αἰσχύλον δὲ κυνοκεφάλους καὶ ϛερνοφθάλμους καὶ μονομμάτους καὶ ἄλλα μυρία. ἀπὸ δὲ τούτων ἐπὶ τοὺς συγγραφέας βαδίζει Ῥιπαῖα ὄρη λέγοντας καὶ τὸ Ὠγύιον ὄρος καὶ γῆν τῶν Γοργόνων καὶ Ἑσπερίδων κατοικίαν, καὶ τὴν παρὰ Θεοπόμπῳ Μεροπίδα γῆν, παρ' Ἑκαταίῳ δὲ Κιμμερίδα πόλιν, παρ' Εὐημέρῳ δὲ τὴν Παγχαίαν γῆν, παρ' Ἀριϛοτέλει δὲ ποταμίους λιθοὺς ἐξ ἄμμου . . . . . ἐκ δὲ τῶυ ὄμβρων τήκεσθαι, ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ Διονύσου πόλιν εἶναι, ταύτην δ' οὐκ ἐνδέχεσθαι δὶς τὸν αὐτὸν ἐξευρεῖν. ἐπιτιμᾷ δὲ καὶ τοῖς περὶ Σικελίαν τὴν πλάνην λέγουσι καθ' Ὅμηρον τὴν Ὀδυσσέως. εἰ γὰρ αὖ . . . χρῆναι τὴν μὲν πλάνην ἐκεῖ γεγονέναι φάσκειν, τὸν δὲ ποιητὴν ἐξωκεανικέναι μυθολογίας χάριν. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις συγγνώμην εἶναι, Καλλιμάχῳ δὲ μὴ πάνυ μεταποιουμένῳ γε γραμματικῆς, ὃς τὴν μὲν Γαῦδον Καλυψοῦς νῆσόν φησι, τὴν δὲ Κόρκυραν Σχερίαν. ἄλλους δ' αἰτιᾶται ψεύσασθαι περὶ Γερήνων καὶ τοῦ Ἀκακησίου καὶ Δήμου ἐν Ἰθάκῃ, Πελεθρονίου δ' ἐν Πηλίῳ, Γλαυκωπίου δ' ἐν Ἀθήναις. τούτοις δὲ μικρά τινα προϛθεὶς τοιαῦτα παύεται, τὰ πλεῖϛα μετενέγκας παρὰ Ἐρατοσθένους, ὡς καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν, οὐκ εὖ εἰρημένα. τὸ μὲν γὰρ τοὺς ὕϛερον ἐμπειροτέρους γεγονέναι τῶν πάλαι περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ Ἐρατοσθένει καὶ τούτῳ δοτέον. τὸ δ' οὕτω πέρα τοῦ μετρίου προάγειν καὶ μάλιϛα ἐφ' Ὁμήρου, δοκεῖ μοι κἂν ἐπιπλῆξαί τις δικαίως καὶ τοὐναντίον εἰπεῖν, ὡς περὶ ὧν ἀγνοοῦσιν αὐτοί, περὶ τούτων τῷ ποιητῇ προφέρουσι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἐν τοῖς καθ' ἕκαϛα οἰκείας μνήμης τυγχάνει, τὰ δ' ἐν ταῖς καθ' ὅλου.

de Homeru, dupa ce celi alalti inca mai teneri de catu elu multe nu sciu, si spunu minuni, Hesiodu graindu de semicâni, de mari la capu si mici cá pumnulu, er' Alcman de omeni cu labe, si Eschilu de capu-câni si cu ochi in pieptu si cu un ochiu, si alte ne-numerate. er' dela acestia trece la auctorii, cari spunu de muntii Ripei, de muntele Ogiu, si de locuenti'a Gorgoneloru si Esperideloru, si de tier'a omenesca la Theopompu, si de cetatea Cimerica la Ecateu, er' la Evemeru de tier'a Panchai'a, si la Aristotele de pietre de riu dein arena . . . . er' de ploia se topescu; er' cà in Libi'a este cetatea lui Dionisu, pre care nu pote ceneva se o afle de doue ori. mustra apoi si pre celi ce dîcu ratecirea lui Ulise a fi fostu pre la Sicili'a dupa Homeru; pentru cà deca . . . . erasi ar' cautá se dîca, cà ratecirea ia fostu acolo, er' cà poetulu a pus'o afora de oceanu pentru mithologia. si cà altor'a este a se liertá, er' lui Callimachu, care se ocupà cu gramatic'a, nece de cumu, candu dîce „cà Gaudu e insul'a Calypsei, si Corcyr'a e Scheri'a." pre alti acusa, cà au mentîtu de spre Gereni si Acacisiu si Demu in Ithac'a, de Pelethroniu in Peliu, si de Glaucopiu in Athen'a. la acestea adaugundu altele pucine totu asemenia, incéta, cele mai multe luandule dela Eratosthene, precumu si mai in a-ante amentisemu, nu bene dîsa. cà-ce, cumu cà celi mai noi cunoscu mai bene acestea, de catu celi betrani, concedemu lui Eratosthene si acestuia, er' cà asia trecu tota mesur'a, alesu in câtu pentru Homeru, pre dereptu s'ar poté ceneva si uimí, si a dîce dein contra, cà in cele ce eli nu au cunoscentia, de spre acelea o ascriu poetului. Deci despre unele in specie se va face amentire particulare, er' de altele in cele generali. (Va urmá.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nota. Locure-le testului, notate cu mai multe punte, suntu corupte, asia câtu dupa starea presente a' manuscrise-loru nece se mai potu emendá. De unde si noi le amu tradusu, camu cumu amu potutu, ca si altii.

In câtu pentru apele, ce intra in Pontu, seau marea-negra, de tote partile, e de insemnatu si loculu celebre de la Ovidiu (Pont. IV, el. 10, v. 45 seqq.), unde se enumera unu numeru mare de riure ce intra in acesta mare.

Adde, quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
vimque fretum multo perdit ab amne suam.
huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypanisque, Cratesque,
influit, et crebro vortice tortus Halys:
Partheniusque rapax, et volvens saxa Cynapes
labitur, et nullo tardior amne Tyras.
Et tu, foemineae Thermodon cognite turmae,
et quondam Grajis Phasi petite viris.
cumque Borystenio liquidissimus amne Dyraspes,
et tacitè peragens lene Melanthus iter.
quique duas terras, Asiam Cadmique sororem
separat, et cursus inter utramque facit.
innumerique alii, quos inter maximus omnes
cedere Danubius se tibi, Nile, negat.
copia tot laticum, quas auget, adulterat undas;
nec patitur vires aequor habere suas.
quin etiam stagno similis, pigraeque paludi,
caeruleus vix est, diluiturque color.
innatat unda freto dulcis, leviorque marina est,
quae proprium mixto de sale pondus habet.

Riulu care se dîce aci, cà desparte Asi'a de Europ'a, e riulu Tanais, astadi Don. Borysthenes e Dnieper de astadi, — Hypanis acumu Bug, etc.

In câtu inse pentru personele, ce se amentescu, oserbamu, cà dein eli unii suntu matematici, altii istorici, altii poeti; asia dein matematici:

a) Eratosthene, bibliotecariulu museului dein Alesandri'a sub Ptolemeu Filadelfu, nascutu la a. in a-ante de Chr. 276; elu aflà mai antaniu metodulu de a mesur'a mass'a pamentului si cercuferenti'a lui. Opulu lui: Cosmografia, dela care se si numì elu insusi Cosmografu, perì impreuna cu alte monumente pretiosa dein literatur'a clasica, inse Strabo-lu memoreze forte adesu in cele mai de antaniu doue carti, si de aci in cele alalte pre multe locure.

b) Posidoniu, totu dein Alesandri'a, dupa Eratosthene, inse in a-ante de Cl. Ptolemeu, care si insusi mesurà cercuferenti'a pamentului, si atribuí crescerea si

scaderea mariloru (fluxus et refluxus) influentiei lunari. Opere-le lui inca au peritu tote.

Er' dein istorici.

1) Apollodoru, gramaticu si istoricu celebre, mai tardîu de câtu celi doi de mai susu, de pre la a. in a-ante de Chr. 104; inse opure-le lui perira, afora de unulu, despre diei si eroi, care inse si acest'a se pare a fí numai unu compendiu estrasu dein altulu mai mare, ce a peritu.

2) Evemeru, Hecateu, si Theopompu, suntu asemenea istorici renumiti, inse ale caror'a opere inca au peritu; de cari istori'a literaria clasica.

Si in urma deintre poeti:

1. Aeschylu, dramaticu tragicu, Athenianu nascutu la a. 525 in a-ante de Chr., mortu la a. 456; unulu dein celi mai celebri tragedi grecesci, dela care au mai remasu inca siepte drame. Dupa elu urmara Euripide, si Sophocle, dela cari remasera mai mai multe opere dramatice tragice.

2. Alcman, lyricu, nascutu in Sardes dein Lydia, pre la a. 607 a. Chr. unulu dein celi noue poeti lirici mai celebri ai greciloru; carminile lui inse tote au peritu.

3. Callimachu, poetu, gramaticu si istoricu, de sub Ptolomeu Filadelfu, mortu la a. 270 a. Chr.

4. Hesiodu, poetu epicu, unulu dein celi mai vechi, camu de una etate cu Homeru, nascutu in Cuma, si locuindu in Ascr'a Boeotiei; dein ale caruia opere au mai remasu pucinele.

5. Menandru, poetu dramaticu dein epoc'a comediei noue, nascutu in Aten'a la a. 290 a. Chr. Comediele lui, apretiuite forte pentru genialitatea compusetiunei si amenitatea stilului de almentrea forte simplu si naturale, inca perira cu totulu si nu se mai afla, de câtu in fragmente, si in unele imitatiuni la Terentiu.

De Zamolxe, la Herodotu Zalmoxe; de Decaeneu, si Boerebista, s'a dîsu mai in a-ante cu alta ocasiune. Asemenea si de Goganu seau Cogaeonu. Vedi si Bonfiniu decad. I. J. Benkö, Transilvania part. gener. tom. I. pag. 9 seqq., si Special. lib. I. § 60 nr. 5., totu dupa Herodotu si Strabo.

(XL).

Critic'a dlui T. Maiorescu. *)

II.

Se trecemu acumu la recensiunea promisa.

Celu mai insemnatu intre opurele dlui Maiorescu, atâtu pentru destinatiunea sa, câtu si pentru scopulu, spre care tende, este cartea d. sale „despre scrierea limbei rumane“ Jassi 1866, in 8 micu, 152 pagine.

Cà d. M. a destinatu acestu opu alu seu pentru toti filii celi mai alesi ali natiunei sale; pentru toti, cari vorbindu-se de intrebatiuni momentose, cá cea despre scrierea limbei, nu-su dedati a trece pre lunga dinsele cu nepasare, — nece domniti de comoditate, câtu mai bene se repetiesca dupa datin'a papagaiiloru, ce le-a intratu una data in capu, de câtu se se supunia la ostenel'a cugetàrii, — sî cu atâtu mai pucinu cerbicosi intru sustienerea sî aperarea opiniuniloru sale fora alegere, ore suntu bune ori scalciate: cè dein contra de parte de ori-ce prejudeciu, esamineza cu scrupulositate ori-ce li se pare interesante, sî-su plecati sî despusi a primí adeverulu, ori-unde l'aru intempiná.

Era de scopu si-a prefiptu: a convinge pre romani, cà uniculu sistemu rationale pentru scrierea limbei romane este sistemulu logicu alu d. sale.

De ace'a autoriulu se nevoliesce a restorná:

a) aplecarea alfabetului cirilicu la scrierea l. romane, sî aratandu cu argumente valide netrevnici'a lui dîce: „deca prein una catastrofa istorica ni s'ar' fi pierdutu ori-ce urma a alfabetului latinu, noi asta-di cu desceptarea cunoscentieloru limbistice amu fi siliti prein insa-si ratiunea limbei nostre se inventàmu unu alfabetu analogu celui latinu,“ p. 18.

Prea dereptu, inse me indoiescu forte, ore mai erá necesariu a frange una lance in contr'a alfabetului cirilicu. Romanii l'au lapedatu pre totinde. In laintrulu Carpatiloru abiá pucini betrani se afla cari se se mai sierbesca de elu; sî sî acesti-a nu pentru cà l'aru fi considerandu de bunu sî corespundietoriu pentru scrierea limbei romane: cè dein necunoscerea ortografiei cu litere strabune. Er' in generatiunea mai noua rari suntu aceli-a, cari se scia ceti cele scrisa cu caractere cirilice. — sî e cunoscutu, cà omeni, ce in a-ante cu ani 20 opriau strinsu usarea alfabetului latinu in scrieri oficiose, acumu nu numai cà nu oprescu pre neme, cè inca sî eli insii se folosescu eschisivu de alfabetulu acest'a. Asiá stà lucrulu dein coce.

Cumu va fi standu elu in respectulu acest'a dein colo de munti, nu sciu cu deplena securitate; pentru cà comerciulu literariu ne este ingreuiatu prein multe. Inse-mi place a crede, cà fratii nostri de acolo aflandu-se in conditiuni mai partenitorie de securu au progresatu, câtu se nu sentiesca nece eli lips'a de argumentàri despre netrevnici'a alfabetului cirilicu. Sî productele literaria, pre câte am vediutu dein cele esîte de câti-va ani, tote militeza pentru opiniunea spusa acì.

b) scrierea cu litere dupa sistemulu foneticu, pre cumu s'a statoritu de Pumnulu. Sistemulu acest'a nu este de câtu unu surogatu necesecente sî preste aceea sî tare nevoliosu alu scrierei cu cirilice. Publiculu romanu preste totu, nu are cunoscentia de elu. Elu nu-

*) Vedi Nr. XXIII, pag. 456 seqq.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

mai intru unu anghiu strimtu alu pamentului nostru afla una mâna de aderenti, sî crediu, sî acesti-a numai dein consideràri de oportunitate. Bucovinianii la tempulu seu voru scuturá de sene tote coditiele si semnele superflue, cumu le-au scuturatu sî altii in a-antea loru, — sî cumu le voru scuturá nesmentitu sî aceli-a, ce adi le primescu forà altu cuventu, de câtu pote, cá se aiba ce scuturá.

De aceea ar' fi fostu de doritu, cá intru una carte cá a dlui M., sistemulu foneticu se se fia atinsu numai pre scurtu, se se fia ignoratu cu totulu.

c) *scrierea dupa asiá dîsulu sistemu etimologicu.* Spre ajungerea acestui scopu autoriulu intorce 32 pagine dein opulu seu, de care lucru multu m'am miratu, dupa ce este adeveru neindoitu, cà nece unu romanu ce-si scrie limb'a cu litere latine nu pote evitá reflesiunea la etimologí'a cuventeloru, — dupa ce insu-si autoriulu scrie, seau voliesce a scrie, cu reflesiune la etimología. ma pre cum se va aratá mai la vale, etimologí'a cuventeloru calcandu-si principiulu profesatu câte una data o urmaresce sî afora de tienutulu limbei romane. Apoi totu-si 32 pagine in contr'a acestui principiu inevitabile sî pentru d. sa!

Pote vomu reveni la argumentele principiali, de cari se folosesce autoriulu.

Ací constatàmu numai, cà d. sa se nesuesce a restorná unu principiu, pre care radiema cu petiorele sale de sî nu cu destula cosecentia, — unu principiu urmatu adi de toti carturarii romani fora alta diferentia, de câtu cà uni-lu apleca mai strensu, er' altii cu modificàtiuni varie.

Cu unu cuventu opulu acest'a tende a intorce pre fia-care romanu dela ratecirea sa si a-lu cucerí pentru *sistemulu logicu* per eminentiam.

Acesta tendentia a cartii „despre scrierea l. r." arata, cumu cà autoriulu i-a atribuitu importanti'a cea mai mare intre scrierile sale.

De aceea cugetái a fi in interesulu publicului a me restringe la recensiunea opului acestui-a sî cu desclinire a sistemului,ce d. sa asiedia pentru scrierea limbei romane.

Candu unu scrietoriu se apuca de compunerea unei càrti, antâniu-si prefige unu principiu, una lege suprema dein carea se pota deduce sî la carea se pota reduce intregu cuprensulu scrierei sale. Acesta lege suprema este apoi pentru scrietoriu norma sî indereptariu nestramutatu, dupa care elu se conformeza cu cosecentia de fieru: cà almente totu opulu va fi numai spre a merge unde se vende piperiu sî temía.

In „scrierea limbei rumăne" aflàmu estu feliu de lege suprema enunciata la pag. 121 in urmatoriele cuvente:

> Puntulu nostru de plecare in stabilirea alfabetului rumănu, precum amu incercat'o in cele trei parti precedente a fostu regula de a scrie sonurile rumane cu litera latina corespundietoare, *fara considerari etimologice;* car la *sonurile noue de flectiune*, pentru cari nu ne au ajunsu literele latine, amu aplicatu *litera radicala* insemnata cu semnulu sedilei.

Se esaminàmu pucintelu acesta lege, pre cumu e formata de autoriulu sî apoi sî dupa cumu este ea urmata de catrà densulu.

Legea acest'a custa dein doue pàrti:

1. a scrie sonurile romane cu liter'a latina corespundietoria „fora consideràri etimologice," sî

2. sunetele noue de *flectiune* (vorb'a dlui M.) a le spune cu radical'a insemnata cu sedila.

La antâni'a cautare observàmu, cà legea acest'a este cu totulu *insuficiente* sî in partea sa antânia sî intru a dou'a, in càtu nece chiaru autoriulu ei nu crediu se fia in stare a scrie doue sire, for' a impinge in contr'a ei.

Cà ce se tiene de partea 1, deca ne vomu apucá se scriemu romanesce „fora consideràri etimologice;" cumu ne va veni se scriemu: *vedu* cu **e** sî nu cu **a**? **veratecu, capetîna,** carticea, carnatiu, **càli, vàli, pasiuni** s. a. cumu le vomu poté scrie bene, de nu vomu tiené, in vedere etimologí'a loru: vera, capu, carte, carne, cale, vale, pascu?

Totu asiá de nesuficiente este principiulu sî intru a dou'a parte a sa, unde se reguleza scrierea suneteloru noua, sî se dîce, cà suntu a se scrie cu liter'a radicale semnata cu sedila.

Deca autoriulu pune in fruntea legei sale: scrierea romana are se se faca *fora consideràri etimologice*, cumu pote dîce apoi in partea ei a dou'a: sonurele noue, pentru cari in latina nu se afla caractere, suntu a se scrie cu *liter'a radicale*?

De nu vei recautà la etimologí'a cuventului, (sî d. M. te opresce se nu recauti, sî-ti dîce se scrii fora consideràri etimologice,) de unde sî cumu vei cunosce liter'a radicale, cu care se cuvene se scrii sonulu derivatu?

E chiaru dara, cà partea acest'a a legei este in lupta cu partea prima.

Se atragemu inse dela acesta lupta sî se o consideràmu cá lege de se-ne statoria, sî ne vomu convinge cà ea si atunci este preste mesura defectuosa.

Cà pre candu ea vorbesce numai de acele sunete noua, cari se nascu prein *flecțiune*, uita de totu regularea scrierei suneteloru romane in silabele sî cuventele, unde sunetulu, pentru care in latina nu se afla litera corespundietoria, *nu este productulu flecțiunei*.

Dupa legea acest'a cumu se pote splicá scrierea cuventeloru: *ṣedere, țenere, țițina, ḑeitate, ḑi* s. a. intru cari sunetele initiali, dupa afirmatiunea dlui M. suntu noua sî nu au litera corespundietoria in alfabetulu latinu? Cà sunetele „*noue*" aci nu s'au nascutu prein flecțiune, sî legea d. sale vorbesce numai despre cele nascute prein flecțiune.

Deci legea acesta, pre cumu e formulata de auto-

BCU Cluj - Central University Library Cluj

riulu, nu este suficiente sî prein urmare nece calificata spre a sierbi de indereptariu supremu intru unu sistemu scientificu. —

Se vedemu acumu modulu de lucrare alu autoriului, candu apleca legea sa.

Autoriulu dîce, se scriemu fora consideràri etimologice, sî apoi pre totu pasiulu lucra almente. Asiá de esemplu candu scrie: lucrări, insemnări, lăptișoru, părticica, semnu, flecțiune s. a.

Autoriulu dîce, se aplecàmu liter'a radicale pentru esprimerea suneteloru noua sî spre destingere se o semnàmu cu sedila sî airi: „logic'a scrierei cere aratarea consunei radicale“ (p. 86) sî apoi d. sa forte a dese ori nu tiene consun'a radicale. Asiá d. e. candu scrie rugăciune dela rogatu, uriciune dela uritu, repejune (p. 17) dela rapede (rad. rap-escu), immuiere (p. 17) dela mole, spuie dela spunere s. a.

A tienutu d. sa „consun'a radicala“ intru aceste sî intru tote cele de categorí'a loru?

Deca-i place a dîce: logic'a cere tienerea consunei radicali, — de ce nu-i place sî a urmá strinsu, dupa cumu a dîsu?

Seau d. sa face legi numai pentru altii? —

Aci dara autoriulu si-a pusu unu princípiu forte defectuosu, er' apoi de urmarea lui si-a uitatu de totu.

Prea bene dîce d. M. in loculu citatu: logic'a scrierei cere aratarea consunei radicali. Inse si mai bene ar' fi, candu d. sa ar' dîce: logic'a scrierei cere aratarea radecinei cuventului.

Cà nu numai cosunantiele, cè sî vocàlile suntu elemente costitutive ale cuventeloru.

Adeveratu, cà tarí'a acestoru elemente nu-celu pucinu nu in totu limbele — este aceea-si. Adeveratu, cà cosunantile-su mai tari, er' vocalile mai incovaliose, mai scaimbatiose. Dar' inse totu remanu sî vocàlile pàrti costitutive, cari-si au loculu si urmarea loru asiá, câtu nu-ti este liertatu se le muti sî scaimbi dupa placu.

Ce se tiene de limb'a nostra, insemnetatea vocàliloru intr'ins'a este asemene seau pote mai mare, de câtu a cosunantiloru.

Acest'a o dîcu, pentru cà de sî numerulu loru este mai micu, de câtu alu cosunantiloru, totu-si frequentí'a loru in limba este mai mare de câtu a cosunantiloru, — mai in colo dein causa, cà cuvente custatoria numai dein vocàli avemu destule, era de cele custatoria numai dein cosunanti nece unulu, — sî in fine pentru cà scaimbarea sunetului loru dupa legile eufoniei este multu mai desa, de câtu a cosunantiloru.

Fiendu asiá dara vocàlile unu elementu asiá insemnatu alu cuventeloru nostre, sî vocalismulu caracteru si tipu alu limbei nostre, vocàlile merita celu pucinu atât'a considerare pre câta cosunantile.

Deci nu pote fi logicu a cere aratarea cosunantiloru radicali in cuventele derivate sî in formele plecate, er' alaltu elementu mai frequente sî mai insemnatu a-lu deconsiderá sî tratá cu vitregia cá sî pre unu veneticu.

Eca pentru ce mi-ar' place se se dîca: logic'a scrierei cere aretarea radecinei cuventului!

Adeca se avemu asiá gramatece sî ortografie, cu ajutoriulu caroru se invetiàmu a ceti sî scrie cuventele limbei nostre tienendu radecin'a loru neatensa sî aratata pretotinde.

Fia apoi sistemulu logicu seau fia scrisu fora logica, — deca fora logica sar' poté scrie sistemu, — atât'a-mi pasa.

Autoriulu „scrierei“ fora volia sî pre nesentîte luneca in cet'a etimologistiloru sî candu vorbesce despre scrierea unoru vocàli derivate.

Cà la p. 115 dîce:

> Noi nu dîcemu, că scrierea lui ă sea ĕ se se facă după originea etimologică a cuventeloru urmarită pănă in limbi straine, ci numai după forma radicală intru cătu se află in limb'a rumăna.

Va se dîca d. sa e de opiniune, cá pre ъ se-lu scriemu acusi cu a, acusi cu e, dupa cumu cere etimelogí'a; inse acest'a dein urma se nu se caute a fora de tienutulu limbei romane, nece se se urmaresca in limbe straine.

Prein limbe straine d. sa intielege nesmentitu in loculu antâniu limb'a latina.

De sî nu suntemu de acordu cu d. sa intru acest'a — cà noi nu potemu considerá de straina nece pre filia cu respectu la mama-sa, nece pre mama cu respectu la filia-sa, chiaru nece intru acelu casu, candu un'a deintru insele ar' lucí in porfira sî visonu, er' alalta nu ar' avé pre corpulu seu de câtu rupture petecite cu materie de colori diverse, — se lasàmu, cà este asiá, pre cumu supune d. sa: limb'a latina fia straina pentru cea romana, sî form'a radicala a cuventeloru cu ъ nu se urmaresca, de câtu in l. romana.

Sî se intrebàmu:

a) Ce cosecentia este a cercá dupa sunetulu primitivu, dein care s'a nascutu sunetulu derivatu ъ, — a esprime pre ъ acusi cu ă acusi cu ĕ, dupa cumu adeca s'a nascutu dein e seau dein a; era facia cu alalte sunete derivate a nu observá totu acestu modu de purcedere, cè a le scrie, dupa cumu se audu, seau in modu cu totulu arbitrariu?

Pentru ce a sî e singure se aiba privilegiulu de a custá sî dupa ce si-au pierdutu sunetulu primitivu; era s. e. o se piera de totu sî se fia inlocuitu cu alta vocale, in data ce a pierdutu sunetulu seu primitivu sî s'a mutatu in u?

Sî de ce e dupa pierderea sunetului primitivu, numai atunci se se pestreze, candu a trecutu in ъ, sî nu

sî atunci, candu dein cause eufonice s'a prefacutu in **ea**, seau chiaru in **a**?

A scrie: *şĕdu* cu **e**, pentru cà etimologí'a urmarita in limb'a romana asiá poftesce, sî *lăudati* totu dein ratiunea aceea,

apoi a o intorce sî a scrie: *şada* ori *şeada* sî *masa* ori *measa*, macaru cà accea-si etimologia cere, se scrii cu **e**, — a scrie: *poate* sî *putemu* in contr'a acelei-asi ratiuni etimologice,

este una logica de totu curiosa,— mi-ar' vení se dîcu: defectulu a ori-ce logica; sî o asiu fi sî dîsu, de nu-mi aduceam a mente de cuventele autoriului, unde dîce: in scriere trebue se domnesca *cea mai stricta logica*. (p. 113)

Sî de aceca nu o dîcu. Cà deca in scriere preste totu trebue se domnesca cea mai stricta logica, apoi cumu ar' poté logic'a lipsí in „scrierea" facuta a nume despre scriere sî inca despre scriere dupa *sistemulu logicu*?

b) Autoriulu „scrierei" dîce: pentru alegerea vocalei, cu carea se scrii pre **ъ**, se nu cauti etimologí'a, numai intru câtu ea se afla in limb'a romana.

De ce nu se tiene d. sa de regul'a, ce insulu a facutu, cè urmaresce vocalea radicale panà in limbe straine?

Fora indoiela pentru cà regul'a d. sale este smentita, sî dein caus'a acest'a nece autoriulu nu o pote urmá cu cosecentia.

D. M. si-calca regul'a sî urmaresce vocalea, dein care s'a nascutu **ъ**, preste miediuinele limbei romane, spre esemplu candu scrie la p. 85

desvĕliramu adeca a *desvelí* cu **e**. Pentru cà in limb'a romana **e** curatu nu se mai aude intru nece unu cuventu de radecin'a acest'a. Form'a radicale este *velu*, care se rostesce cu **ъ** de catrà tota suflarea romana. Autoriulu dara scriendu verbulu acest'a cu **e**, i-a urmaritu etimologí'a panà in limb'a latina, unde cuventulu de radecina e scrisu cu **e**: *velum*.

Eca ce cosecentie se afla in sistemulu *logicu* sî ratiunale!

Totu asiá merge sî la p. 89, unde autoriulu dîce: „**ъ** provene dein **a** in mъru." Unde se afla in tota limb'a romana ce-va urma de acestu **a**? Neca-iri. Sî deca d. sa totu-si dîce, cà **ъ** acest'a provene dein **a**, este pentru cà er'a cautatu form'a radicale a cuventului intru una limba straina, in limb'a latinesca, unde se afla scrisu *malum*.

Ací inse ar' poté cene-va se se indoiesca, ore bene sî dereptu lucra d M., candu-si continua urmarirea panà in latina, — sî ore nu erá de ajunsu a se multiumí cu cautarea radecinei numai in l. romana? ore cu **a** seau cu **e** se scrie mai bene cuventulu acest'a?

Cà **a** sub accntu nu-si muta sunetulu primitivu nece candu precede cosunatoria vertosa sî urmeza silaba cu vocale era vertosa. Marturu ne este cuventulu *amaru*, *batu*, *patu* s. a., in cari nece unu romanu nu dîce cu **ъ**.

Dein contra **e** dupa cosunatoria vertosa sî urmatu de silaba cu vocale era vertosa se preface in **ъ**. De aci dîcemu cu **ъ**: Petru, versu, peru, fetu — sî cu **e**: doi Petri, peri, versi, feti.

Dupa analogí'a acest'a nu s'ar' cadé se scriemu: *meru* — *meri*, cumu scriemu: *peru* — *peri*?

Ce ne impedeca se nu scriemu cu **e**? Etimologia? Deca o cautàmu numai in limb'a romana, de securu nu. Era deca o urmarimu sî in cea latina, pote cà ne impedeca, sî pote cà nu.

Radecin'a acestui cuventu la greci se scriea: μῆλον sî numai dupa dori: μᾶλον. La greci dara form'a cu **e** lungu, este cea recepta in limb'a culta.

Era la latini, adeveratu la scrietorii clasici, dein tempurele cele bune, se scrie *malum*. Inse suntu momente de ajunsu sî spre sustienerea lui *melum* in locu de *malum*. Cà intru unu Ms. vechiu a lui Paladiu forte a dese ori se afla scrisu *melum* in locu de *malum*. (vedi Scriptores rei rusticae, ed. Bipont.) La Pliniu inca se afla *melapium*, *melofolium*, *melimelum* sî *melinus-a-um*; asemene la Varo, Isidoru sî altii. Maigne d' Arnis in lexicon mediae et infimae latinitatis, Paris 1858 are: *melum* meru (poma) aflatu intru unu Glosariu vechiu, — sî *melus* meru (pomu) citatu dein Muratoriu.

BCU Cluj - Central University Library Cluj

Deca consideràmu aceste, sî deca consideràmu, cà in plur. dîcemu meri sî mere sî almente nu potemu dîce, pote vomu aflá mai naturale sî nu in opusetiune cu etimologí'a a scrie sî in sing. sî in plur. totu cu **e**: *meru*, *meri* sî *mere*, cá *peru*, *peri* sî *pere*.

Ortografí'a latina, cá atare nu pote sierbí de indereptariu intru tote pentru ortografí'a romana.

Nu tote sunetele, ce se audu in cuventele romane, suntu a se reproduce cu literele, cu cari suntu scrisa in limb'a latina clasica. Cà noi nu scriemu latinesce, cè romanesce; sî latiní'a clasica pre multe locure a fostu departata de limb'a poporului. Adauge, cà nece nu avemu date mai pre susu de ori-ce esceptiune, dein cari se potemu cunosce cu securitate deplena, *cumu a pronunciatu Cicero* limb'a ocurente in scriptele sale.

Cercetàrile filologiloru pre terenulu acest'a, fia ele câtu de vaste, minutiose sî adunci, nu voru poté dá probe in totu loculu radicate preste tota indoiel'a deintru accea causa prea simpla, cà literile suntu numai *semnele* sî nu *reproducutoriele* sunetului.

Sunetulu semnatu prein litera nu se pote invetiá cu certitudine, de câtu dein *audiu*.

Tote alalte probe despre valorea fonetica a literiloru suntu nu deplenu secure.

De ací mi se pare lucru forte incumetatu a luá de adeveritu, cà in limb'a latina nu a fostu nece **ч**

nece ц, ma nece chiaru ъ seau altu sunetu vocale afora de cele, ce se cetescu acumu in cuventele latine.

Pre cumu dara ar' fi smentela a te tiené de ortografi'a latina, cá orbulu de gardu: chiaru asiá smentela este sî a nu luá latin'a in considerare atunci, candu urmarindu-se radecin'a cuventului in limb'a romana nu se pote aflá sunetulu primitivu.

D. M. pre cumu amu vediutu, inca asiá lucra; de sî regul'a si-o pune intru altu feliu. Se speràmu inse, cà d. sa-si va reformá regul'a asiá, câtu se nu fia in contradîcere cu faptele d. sale c e l e b u n e.

La pag. 35 numera sonurele sî pune urmatoria-le 7 vocàli:

·a e i o u ъ î (adeca ѫ)

era pre **e** sî **o** deschisu (cá in silabele prime ale cuventeloru: **lege** sî **pote**, le ignoreza de totu, sî in tota cartea sa nu pune nece una lege pentru aceste sunete, — cè scrie pre celu de antâniu acusi cu **e**, acusi cu **ea** sî acusi cu **a**; era pre celu dein urma cu **oa** seau cu **a**.

Acesta este un'a dein scaderile nu cele mai mici ale „scrierei.“ Cà pre candu autoriulu pentru ъ scrie preste 6 pagine, de sî dupa asertulu densului dela pag. 87 „dein nenorocire ъ nu este primitu dupa vre-unu principiu demonstrabilu, cè dupa o eufonía inca neficsata:“ neglege cu totulu a vorbí de trecerea lui **e** inchisu (cá in вezi) in **e** descisu (cá in в e a d e) sî de aci apoi in diftongu nascutu deintru una mai mare inaltiare spre **a** (cá in веadъ sî веазъ) sî in urma in **a** spuriu (cá in вadъ dupa altu modu de pronuncia a cuventului sî cá in macъ) — sî despre trecerea lui **o** inchisu in **o** deschisu (cá in m o r t a) inca nu vorbesce nemicu; de sî trecerea acestoru doue vocali este regulata dupa principiu nu numai d e m u s t r a b i l e, cè sî d e m u s t r a t u.

Mai in colo autoriulu „scrierei“ nu amentesce nece despre mutarea lui **o** in **u**; cè scrie fora nece una superare **o**, unde aude **o**, sî **u** unde aude **u**.

Acest'a este una violare a radecinei sî preste aceea una funtana, dein carea remanendu destupata nu s'ar' versá altu ce-va, de câtu riure de confusiune. Cojugatiunea unui verbu cu **e** seau **o** in silab'a penultima dupa d. M. s'ar' scrie asiá:

vĕdu, vĕdiu, vedi, — **vea**dá (seau v**a**da) **vea**dia (v**a**dia).
m**o**riu, m**oa**re, m**u**rimu si apoi era: eli m**o**ru.

Este logicu a cojugá asiá, câtu radecin'a se fia trasa-impinsa, cumu vene la gura celui dein anghiulu acest'a seau celui dein anghiulu dein colo?

Dereptu, cà d. sa a dîsu la p. 86: „logic'a scrierei cere aratarea consunei radicali“, dara nu este dereptu aceea, ce a dîsu. Cà vocalea radecinei inca merita luare in consideratiune, candu ea nu e perita, cè numai dein cause eufonice demustrabili pierde sunetulu seu, — mai alesu deca prein flesiune era-lu recapeta.

Nece se amagesca pre cene-va esemplele, ce se aducu dein latinía (c**a**do, con-c**i**do; t**e**neo, con-t**i**neo; p**a**rtior, imp**e**rtior; qu**a**tio, conc**u**tio). Pentru cà in latina vocalea verbului de radecina, deca s'a scaimbatu prein compunere, atunci remane totu scaimbata intru intrega flesiunea verbului compusu seau derivatu, sî cea primitiva nu se reintorse mai multu.

Romanesce nu merge asiá. In persona 1 de esemplu, vocalea dà unu sunetu, intru a 2 altulu, sî intru a 3 er' altulu, — cari sunete in decursulu flesiunei revinu érasi, sî tote suntu redusa la regule sî splicate deintru influenti'a cosunantiloru sî a vocàliloru dein giuru. (Vedi: Elemente de limb'a romana de T. Cipariu. Blasiu 1854).

A scaimbá vocalea primitiva a radecinei in scrisu de atâte ori sî asiá, de câte ori sî pre cumu ea se scaimba in pronuncia, nu este ratiunale sî preste aceea sî imposibile, — deca volîmu a sustiené unetatea limbei si a natiunalitàtii nostre.

Sî d. M. inca pune intre scopurele scrierei: „a sustiené unitatea natiunale a unui poporu“ p. 99, — sî dîce: „C o s e c e n t i'a s i s t e m u l u i f o n e t i c u, d e c a l'a m u a p l e c á i n m o d u a s o l u t u, a r' f i, c à n e a m u s p a r g e l i m b'a i n a t â t e b u c à t i, c â t e p r o n u n ţ ă r i p r o v i n c i a l i s e a f l a i n R o m a n i'a, s î p r e a c e s t a c a l e a m u a j u n g e p r e s t e 100 d e a n i l a o d e s b i n a r e c o m p l e t a a p o p o r u l u i“.

D. sa dara inca este in contr'a fonetismului si in contr'a principiului, cá totu sunetulu se-si aiba liter'a sa, ceea ce la pag. precedente spune apriatu.

De ce dara totu-si nu se multiumesce a regulá prein legi mutarea sunetului vocàliloru **e** sî **o**, sî de ce arata mutarea acest'a scaimbandu vocàlile primitive dupa daten'a fonetistiloru, ba inca intru unele mai reu si de câtu eli? De ce scrie spre esemplu m o a r t a, dupa ce insu recunosce, cà sunetulu espresu prein **oa** nu se pronuncia numai prein diftongarea lui **o** sî **a** (p. 102), cè sî almente? Ma eu dein parte-mi nece una data n'am audîtu romanu, care se fia dîsu m**oa**rta, s**oa**rte, s**oa**re, r**oa**ta s. a. cu diftongu, cè pre câti am audîtu pànà aci, toti au rostitu cuventele de clas'a acest'a cu una singura vocale simpla, cu unu **o** inaltiatu spre **a**.

Autoriulu „scrierei“ dîce la p. 105 sî urmatoriele:

> Sonurile, ce departe de a chiarificá ideile şi relaţiunile suntu numai nuanţe confuse ale pronunţărei, va se ḑică nu unu elementu idealu, ci numai o piedecă fisiologică a limbei sau o deprindere materială a urechei, scrierea le va alungá dela sine cá pe nisce lucruri străine şi afară din misiunea ei.
> Sonurile ş, ţ, **ce** etc. au importanţa gramaticală de a contribuí lá marcarea numeriloru şi a persoaneloru.“

Nu sciu pre **e** sî **o** deschisu, numera-le intre cele gramaticali, ce representa unu elementu ideale, seau intre deprenderile cele de lapedatu ale urechiei. Aceea vediu, cà numai atunci le cresta, candu suntu inaltiate multu spre **a**, — seau le inaltia dinsulu in modu arbitrariu sî atunci, candu poporulu nu le-a inaltiatu, sî le scrie cu diftongu, unde romanii nu le rostescu cu diftongu, cè cá vocàli simple.

Deca d. sa considera pre **e** sî **o** deschisu de sonure gramaticali, atunci se cadeá se punia lege pentru scaimbarea sunetului loru; in colo se le fia lasatu nescaimbate.

Se fia dîsu: **e** sî **o**, candu-su sub acentu, se inaltia spre **a**, deca in silab'a urmatoria este **e** seau **a**. Apoi se fia aratatu esceptiunile sî lucrulu erá terminatu.

Purcediendu d. sa asiá radecin'a cuventului i-ar' fi remasu neatinsa, sî nu ar' fi produsu curiositatea acea, cá literele radecinei se se infacisieze cá fetatorie, ce ajunse la unu puntu anumitu in drumulu flesiunei, in scrisu producu nesce baştardi, ce romanulu nu va se-i cunosca, seau-i numesce almente sî nu dupa semnulu pusu in fruntea loru.

Deca se scrie vocalea primitiva a cuventului, cosecenti'a logica nu sufere; sî fia-care romanu pote ceti cele scrisa dupa dialectulu seu, seau a se camu lapedá de „nuantiele cele confusa ale pronunciarei sale“ sî a se dedá cu una pronuncia mai corecta sî mai gramaticale.

Sî „scrierea“ in locu de a lucrá pentru coregerea pronunciei, sî prein acest'a pentru sustienerea unitàtii sî inaantarea ei, se nesuesce a ne sparge sî mai multu, candu prein modulu seu de a scrie sunetele derivate dein **e** sî **o** introduce sunete — dę nu pentru toti, dara pentru cea mai mare parte de romani — neusitate.

Este acest'a restringerea fonetismului, de care vorbesce autoriulu in ore-care locu alu „scrierei“?

Neca-iri nu este asiá confusiune mare in „scriere“, cá pre la p. 80 sî urmatoriele, unde se reguleza scrierea lui **ц**, cá norma sî pentru **z** sî **ш**.

Autoriulu se pare a fi petrecutu pre altu planetu, asiá necunoscute-i suntu cele mai cunoscute principia, cele mai latîte legi pentru scrierea lui **ц**. Elu dîce:

> Ţ numai atunci s'aru puté intrebuinţa pentru insemnarea lui **ц**, candu aru fi o regulă constantă a limbei nostre, că **t** inainte de **i** urmatu de alta vocală se cetesce **ц**. Dar togmai aceasta nu este.

Dîce autoriulu, sî nu-i place cá **t** se aplece fora semnu sî spre semnarea lui **t** sî spre a lui **ц**, pentru cà

> Or ce semnu fie elu literă, fie indreptariu de drumu, trebue să implineasca doue (de ce nu doaue?) conditiuni: ântăi să aibă unu inţelesu fixu, aşa incâtu să nu se poată interpreta in doue sau mai multe moduri, şi alu doilea să fie cunoscutu de toţi intru acestu inţelesu alu sĕu.

Apoi a pune, că **i** este semnu de ajunsu spre a aratá: ore **t** tienutu-si a sunetulu primitivu, seau l'a pierdutu, — sî a insemná pre **i** pentru a poté respunde acestei cerentie, este l o g i c a p r e d o s u, dupa cumu dîce totu d. sa.

Ací inse d. autoriu se pare a-si fi uitatu de cele scrisa la p. 70 unde dîce:

> O consonantă deja prin natura sa de a fi consonantă, adecă de a nu se putè pronunţa singură ci in unire cu vocala următoare, ne silesce, inainte de a o pronunţa, a ne uita la vocala următoare. Uitându-se Rumănulu, ce vocală urmează după consuna **c** şi vĕdĕnd că urmeaza **e** şi **i**, prin insaşi natura limbei sale şi fără altă regulă trebue să ceteascâ **ч**, fiindcă in cuvintele sale rumăne nu sufere **к** inainte de **e** şi **i**.

Va se dîca, nece una cosunatoria nu se pote cetí de se-ne cè numai impreunata cu vocalea urmatoria dupa ea, sî dein caus'a acest'a omulu cauta se se uite la vocalea urmatoria. Candu romanulu dupa **c** vede unu **e** seau **i**, dein natur'a limbei sale va ceti **ч** sî nu **k**. Deci **c** nu are lipsa de sedila.

Ce regula buna sî adeverata! Minune, cumu d. autoriu pentru **d t s** candu-si pierdu sunetulu primitivu, nu statoresce totu asemene regula; dein contra d. sa deca vede, cà altii indica scaimbarea sunetului acestoru cosunanti prein vocalea urmatoria, pre cumu face sî d. sa pentru **ч** sî **џ**, dîce: acest'a este logica pre dosu!

Suntu sute de esemple, dein cari e probatu, cumu cà **i** diumetatîtu scaimba sunetulu cosunantiloru **d**, **t**, **s** in **z**, **ц**, **ш**. Asemene sî **i** contrasu dein doi.

De ací gramaticii nostri au statoritu regul'a:

d, **t**, **s** i n a-a n t e d e **i** d i u m a t e t î t u s e a u d u p l e c a t u s e s c a i m b a i n **z**, **ц**, **ш**.

Lucrulu s'a venturatu multu prein càrti sî diuaria asia, câtu acumu de multu este cunoscutu sî copililoru.

Sî totu-si autoriulu „scrierei“ candu se lupta pentru sedile la **d t** sî **s**, nu se apuca de combaterea sî restornarea regulei acestei-a asiá, pre cumu este ea formulata sî cunoscuta: cè o formuleza dinsulu asiá, pre cumu-i place sî cumu-i vene bene, cá se o pota restorná.

Unu asiá modu de combatere nu este indatenatu la omenii de litere.

Ce-ne combate ce-va, citeza cu fidelitate asertele, ce voliesce a restorná; apoi costruesce argumentele sale.

Asiá se se faca sî cu regul'a de mai susu, se vedemu, poté-se-voru aduce a supra-i alte argumente a fora de cele retunsa pană acumu.

Cà urmandu regul'a acest'a cu cosecentia, potemu scrie sî ceti fora dubietate cuventele limbei romane;

numai se fimu cu atentiune la **i** unde este diumetatîtu, unde intregu sî unde duplecatu.

Pre **i** duplecatu-lu semnàmu pentru destingere cu cercuflesu. Ma unii insemna sî pre **i** diumetatîtu cu semnulu scurtàrii ; ce nu este de lipsa ; inse spre ajutarea celoru nepotentiosi totu e mai bene se se punia unu asiá **i** semnatu, de câtu cosunanti cu coditie.

I este caus'a, pentru care **d t s** pierdu sunetulu seu primitivu, e dereptu sî cuvenientiosu dara, cá **i** se se pedepsesca pentru pecatulu seu, sî nu cosunatori'a, ce nu a comisu nemicu.

De vomu scrie :

vedi, surdi, ardi, audi — muti, multi, sorti, — dusi, pusi invinsi, ursi — dela: vede, surdu, ardu, audu — mutu multu, sorte — dusu, pusu, invinsu, ursu.

sî dupa analogí'a acestor'a :

faceti, laudati, menati, duceti — insanetosiezu, putrediescu, amutiescu — rogatiune uritiune putrediune —

cu **i** neinsemnatu, seau (pentru celi nepotentiosi) provediutu cu semnu (vedĭ, ametĭela), nu va sci ceti fia-care romanu dein natur'a limbei sale ?

Sî deca pre **i** duplecatu-lu vomu insemná pre totu loculu, sî vomu scrie:

avutîa, imperatîa, fratîa, vertosîa — fragedîme, vertosîme, multîme — a impartî, a inverdî, a se molesî — audîtu, molesîtu, inverdîtu — tardîu, verdîu — asurdîtoriu,

cene nu va cunosce, cà literele, ce se afla in a-ante de **î** suntu a se ceti cá **z, ц, ш** ?

Era esceptiunile voru fi forte pucine asiá, câtu le vomu poté numerá pre degete. Cà cuventulu a r g e n t i u scrisu cá aci, se va cetí cu **t**; era de se va scrie cu cercuflesu: a r g e n t î u , se va cetí cu **ц**, pre cumu-lu sî pronuncia multi. C h a r t í a se va cetí cu **t**, cà nu este dupa elu nece **i** diumetatîtu nece duplecatu. Asemene d e s v e r t i t u , s i l i t u , T i t u sî tote, pre câte suntu de aceste.

I duplecatu se pote cunosce dein semnulu seu: **î**. Era **i** celu diumetatitu inca se pote cunosce liusioru; cà pre câtu este desu in terminatiuni, pre atâtu este raru in radecin'a cuventeloru, — sî ce-ne sente lips'a-lu pote scrie : **ĭ**, cà in totu casulu va pecatuí mai pucinu cá celi, ce scriu cu coditie. —

Acestu modu de a scrie pre **z, ц, ш** se se fia combatutu in „scriere“ sî se se fia restornatu cu argumente valide. Atunci ne-amu fi plecatu cu totii in a-antea sistemului l o g i c u : de a pune coditia in locu de **i** sî de a confunde fonetismulu cu etimologismulu.

Dupa ce in modulu acest'a am facutu recensiunea cuprensului principale a càrtii „despre scrierea limbei rumâne“, am aratatu scaderile, ce dupa opiniunea mea are sistemulu de scriere alu dlui M., se facemu una curuna de floricele adunate in campulu „scrierei“, dein cari se se cunosca sî mai multu necosecenti'a autoriului.

D. Maiorescu scrie :

e r o a r e p. 55 cu pronuncia romanita, apoi in data: in c o n t r a cu pronuncia neromanita — macaru cà poporulu rostesce cuventulu acel'a cu **o** deschisu.

d u b l a p. 64. Ddieu se-i ajute, se ne invetie a dîce: d u b l e c u sî i n d u b l e c u, in locu de d u p l e c u, cumu au dîsu parentii nostri sî noi.

i m m u i e r e p. 85. in locu de i m m o l i a r e (de **1** coj. dela m o l e). Cumu scrie d. sa verbulu acest'a, n u - s e p o t e p l e c á d u p a f o r m e l e l i m b e i r o m a n e.

o d a t a, unu cuventu, fora indoiela adverbiu; apoi totu d. sa scrie airi: m u l t e d à t i, cá sustant.

i n v i **a** z a p. 11, a d a p t e z a totu a colo, sî i n d i v i d u a l i z e a z a p. 23; ací cu a z a, ací cu e z a, ací cu e a z a intru aceea-si forma terminativa.

v i a t i a in locu de v i e t i a. Cà nu e dela verbulu a v i á — v i a t u; cè dela adjectivulu v i u. Tote sustantivele in e t i a suntu dela nume, sî nece unulu dela v erbu. Deca scriemu v e r d e t i a, d u l c e t i a (dupa d. M. cu ea) s. a. dela d u l c e, v e r d e sî b u n e t i e b e t r a n e t i e dela b u n u, b e t r a n u — vomu cautá se scriemu sî: v i e t i a dela v i u.

u r i c i u n e dela u r i t u, r o g ă c i u n e dela r o g a t u. Inse aceste suntu cuvente vechia. Se vedemu, cumu scrie d. sa cuventele noua de form'a acest'a:

t e r m i n ă **c** i u n e p. 126. sî apoi c o n j u g a ț i u n e, d e c h i n a ț i u n e, r e s t r i c ț i u n e, — f l e c ț i **u** n e sî apoi f l e c ț **i** o n a r **a** p. 114 sî 115 — r a ț i **u** n e sî r a ț **i** o n a **l** a p. 115; ací o n a r u ací o n a l u dein une; — ací cu **ч** ací cu **ц**, ací cu **ъ** ací cu **a**, fora nece una ratiune, fora nece una cosecentia, curatu numai pre cumu se va fi miscatu lumin'a lampei.

p o s i b i l u cu liter'a radicale mutata cá in latina. Asemene: r e s p o n s a b i l i t a t e p. 84. — Apoi: v i ḑ i b i l u cu ea retienuta.

p e c ă t, c u c ă t, d e c ă t p. 4. Adeca cuventulu: c â t u este luatu de sustantivu sî impreunatu cu prepusetiune. Prea bene; dar' apoi de ce lipsesce **u** finale, care d. M. la sustantive-lu pune? Sî de ce scrie d. sa totu a colo: i n c ă t sî la p. 15. i n t r u c a t u?

ăn t ă i **u** sî **ă**n t ă i sî i n t ĕ i p. 85; cu **u** fora **u**, cu ă cu ĕ cu **i**, pre cumu curge dein pena.

Cĕ terminezu, cà de asiu insirá sî esaminá tote necosecentiele „scrierei“, mi-ar' cautá se scriu una carte pre câta este ins'a „scriere“.

Numai una singura observare voliu mai face.

D. M. se clàtena in coce sî in colo sî intru scrierea numelui nostru gentile sî acusi-lu scrie: „r u m ă n u“, acusi r **o** m ă n u, sî acusi r **o** m **a** n u.

Intru acest'a d. sa face chiaru cá ungurii, (caroru le-a facutu servitia bune prein criticele sale) cari ne numescu **román**, **romén** sî **oláh**, — sî nemtii, cari aci ne dîcu **Romanen** aci **Romänen**, aci **Rumänen** sî **Walachen**, era deca ne suntu vecini buni, ne mai saluteza sî cu câte unu **Bloch** confidentiale.

Sî numirile, cu cari se folosescu strainii despre noi, asta-di nu mai supera pre nece unu romanu cu mente. Strainii scriu numele nostru, unii pre cumu biata sciu, altii pre cumu-i trage anim'a. Sî nu este nece una manía intre noi.

Inse dela rectoriulu unei universitàti romane, dela unu membru alu societàtii literarie romane, cu dereptu cuventu pote pretende ori-ce romanu, (sî mai vertosu aceli-a, deintru ale caroru dàri-si capeta plat'a de rectoriu sî banii de drumu la siedentiele societàtii literarie), cá sî se scia sî se vrè a-i scrie numele cumu se cade.

De va dîce cene-va: la 1866 d. M. erá in ratecire, de aceea a scrisu **rumânu**. De atunci a venitu la cunoscenti'a adeverului sî acumu scrie bene, — pucinu ne va multiumí.

Cà deca d. M. la 66. asiá marginite cunoscentie aveá despre limb'a romana, in câtu nu scieá scrie cuventulu „romanu", atunci „pentru a nu intrebuintiá unu cuventu mai coloratu" a fostu mare **cutezare** dein partea d. sale a se legá se dè romaniloru invetiatura despre scrierea limbei romane.

I. M. Moldovanu.

(XVI).

CORESPUNDENTIE VECHIE SÎ NOUE.

III.

(Fine).

Denique cum amici cuiusdam huiatis tribus grandibus (filiae nubilis, filii juristae, et conjugis optimae foeminae) funeribus tristis adfuissem, cantoribusque officium defunctorum decantantibus, attentus auscultassem, incidit mihi: talem linguam (utut per obtrusionem literarum Cyrillicarum, et linguam Slovenicam in sacris per Marci Ephesini sectatores pessimis avibus inductam, vitiatam), quae meras in suis cantionibus voces, et expressiones latinas habet, ad Bulgaricam, Albanicamque linguam, quae id asserenti forsitan ne cognitae quidem sunt, referri citra malevolentiam neutiquam sane posse. Cuiusmodi, ut unam alteramve ex praedictis cantionibus adducam stropham, ad propositi veritatem confirmandam, sit instar exempli cantio, ut alios omittam tonos, cantio 8-i toni; in advoluto sub ·|·|. folio expresa.

·|·|. a) „Pl'angu, și me t'anguescu (dolore tangor), qu'andu cugetu de mórte, și vedu in mormentu di'acêndu (z'acêndu more italico, qui **giacere** jacere, etiam per ḑ diacére scribunt), frumseția nostr'a, quéa f'acut'a dup'a typulu (chipul) lui Dumneḑeu hêḑit'a (NB. more Hispanorum f in h mutato), nem'arit'a, neav'endu typu. O minune! que asconsu este aquesta, que s'au f'acutu pentru noi? quumu ne amu datu stric'acionei? quumu ne amu injugatu cu mórtea? cu adeveratu dop'a porunca (a **porceo**, veto, inhibeo, mando) lui Dumneḑeu, pre quumu este scrisu, aquelui que d'a mortiloru repausu."

De inde ex cantionibus, dum mortuo per osculum crucis valedicimus, cani soliti, sit cantio —

5-ta „Que este viuétia (per **u** otiosum) nóstr'a? Flóre, și fumu, și ró'a de deminétia cu adeveratu. De quî veniți la mormêntu, se vedemu aiéve, unde è frumséția trupului, și unde sûntu tenerețiele? unde sûntu ochii, și forma trupului? tóte s'au vesceḑitu qua érba, tóte s'au stinsu, veniți, se c'ademu la Hristosu cu lachrimi." etc.

Et cantio indidem —

12-a. „Tóte organele trupului aquum netrébnice se vedu, quéle que puçinu mai nainte era misc'atóre: ch'e ochii au apusu, piciorele s'au legatu, m'anule (sic) au incetatu, și auḑiulu cu dênsele, limb'a cu t'acére s'au ingr'aditu, și mormêntului se d'a: cu adeveratu deșiert'aciune sûntu tóte quéle omenesci."

Et haec quidem quoad vocum romanitatem adversus osores prolata; jam ut aliquid adhuc etiam de orthographia, superius per me attacta, aliquid addam:

Ad imminuenda signa, quae typum, scripturamque deturpant, difficilemque reddunt, ea porro mea foret opinio, ut —

a) Voces a syllabis **In** et **Im**, incipientes, ut: **Incepu**, **Imperatu**, **infigu**, **impungu**, **innodu** etc. nullo prorsus spiritu notentur, uti nec Galli voces incipientes ab **In**, et **En**, et **Em** etc. notant, licet aliter nonnihil pronuncient.

b) Ut i, et u, finale pariter nullo afficiantur signo, uti: **faci**, **prunci**, **omeni fugiti** etc. **Facu**, **batu**, **fusu**, **calu**, **potu multu**, **omu intregu**, **lupu fugaciu** etc. **sûm omu puravu**, **multi ducu unu bou grasu** etc., nisi accentus ad ultimam sylabam descendens, aut distinctio significatus id exigat, ut: **vei** (**ei**) **audi multe**, pro **audire**; multa audies: vel inverse: **audiei multe**. **Nu ne audì**; non nos audivit. **Nu'l potui senti**, pro **sentire**. **Il senti**, sensit eum, quod melius scribaretur sentii. **Il b'atù r'eu**; vehementer eum batuit, verberavit. **Mânc'a pane mult'a**, manducat panis multum. **Mânc'a tót'a panea**; totum panem manducavit. **Nu sci vorbi bene**, pro **vorbire**, non scit bene verba facere, loqui. **Nu te potu**, s. **possiu laudá** pro **laudare**, **quumu s'aru cadé**; pro **cadére**; non te possum laudare, uti conveniret etc.

c) Ut e ante n simplex, sine omni puncto, desuper ponendo, semper ut i pronuncietur, ante duplex autem n, suo naturali sono, ut: scienti'a, potenti'a, covenientia, cunoscenti'a, dorentia, mente, lente, dente, menteni etc. smerenie, mandrenie, solemnnu, Vienna etc.

d) Ut ḍ caudatum in iis tantum vocibus adhibeatur, in quibus i interiectitium locum non habet; ante i enim de natura linguae d etiam sine accentu, ut z efferendum venit, etiamsi alia non sequatur vocalis, ut Di, dio, audi, innodi, slobodi etc. praeterquam in derivatis a verbis in esco, ut vedescu, trudescu, vedïtu, trudïtu, quod ipsum etiam de litera t, ante i sciendum, et tenendum est, de qua alia occasione.

NB. Pro ph, ut f, non pugno, sed y, in vocibus, in quibus d, t, naturali sono efferenda forent, pro i, lubenter adhiberem, si per me staret, aut diphthongum genitivi nominum foemini generis, etc." *)

Cuperem scire, quid sit circa novellas Valachicas; Quaestor enim certus perhibebatur, facultatem a sua Maiestate SSma. impetrasse; Nova pro Moldavia, et Valachia imprimendi; nulla tamen, ad hoc tempus in publicum prodiisse intellexi, quam ob causam nescio. Siquo casu imprimerentur, rogo dignetur, mihi perscribere, devenit enim ad meas manus liber, quaedam vocabula Moldavis tantum propria, continens, quibus eum in casum Perillustri ac Clarmae. D. Vrae lubenter inservirem. Sua Ilustras. Dnus. noster Eppus., Deo sint laudes, de praesenti est benevalens, et domi; etiam Dni. confratres Canonici suntu sospites, sed penes simplam praebendarum solutionem misere admodum subsistimus.

Qui in reliquo pretiosis affectibus, et amicitiis Perillustris, ac Clarmae. D. Vrae. impense deditus, peculiari cultu persisto.

Perillustris, ac Clarmae. D. Vrae,
M. Varadini, die 7. Augusti 1816.

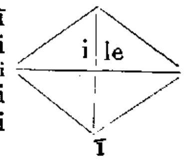
humillimus servus, et devotus amicus,
Ioannes Corneli m. p. C. E. G. C. M. C. Cphl.

IV.

(Continuatiune din Nr. XXIII.)

— Mai unu cuventu despre limba noi dicemu astadi pasaru-ica ferestu-i-ca; nevastu-i-ca; mai in colo tata muma frate apoi mum-âni; tatâni; fraţi-âni; pomu; pomni; **) se videmu pasaru-i-ca cum si de unde s'au formatu; dela pasaronju s'ar fi facutu pasaronica = pasaroi ca sierponica = sierpoica, leonica = leoica si altele ci s'au formatu din pasar-âni facanduse din ѫni = uni ca dela ѫngiu = unriȣ si apoi adaugunduse silaba **ca** carea insemneza micu sau copilu per eminentiam fiindu forma completa **cua** = kind; *) asia dara s'au facutu din pasarânica = Kind von Vögel = Vogeljung pui de pasari; **) ferestu(n)ica = pui din feliulu ferestiloru. ***) forma nostra a pluralului âni este de o potriva cu **ā**nî a limbii sanscrite in dêva deus dêvânî = dei; çiva çîvânî si altele si la noi au luatu mai multe forme asia den âni = anî

manъ; manъâni — unī
mѫnuni = man+uli = — uli
†) ori
manure = manurī — uri
manŭi = manii = — u-i
ŭ
mânī = mâni

uni | pomâni
ini | pomeni
i-i | pomini
ī | pomni
| кȣвѫнте
| кȣвенте
| кȣвiнте

mâne = mene mine; tѫne = cárte; кърцѫ(n)i tene tine; sâne = sene, sine, dupa analogia lui mѫi = mѫni цѫi = цѫni = цíi; кърцѫ(n)i + le кърцȣлi opi кыртѫn, кыртȣni = кыртȣli; кыртul + ariu; daruri = darini = darinîcu = darnicu, putere; puterini + cu = puternicu; trèba, trèburi = trebinîcu = trebnicu (bot + uri botni + цъ; sape; sъpȣpi; dapъ apoi va fi fostu si sarini + tia. Asia s'au formatu ††) stѣ-ile = stѣle; шъcѣ + ile = mъcѣile = mъcѣle gradpѣile = gradѣle; dî+ ile = zѫ + ile = dina ca ai non + dinum (nundinae) de aci o + diniola = odiniora demѫnetia = dimīnetia = diminetia †††).

asia sta lucrulu si cu mѣ; ta mѣ + ile = mѣle mine au fostu mene si mai de multu māne (m) tine = tâne = Umbr. tîom = tua niom = toni + om = t(ъ)iom = tîom; latinii dîcu mus greci μεν si μες pro μενς; lat. laudā + mus; greci λεγο + μεν; si λεγο+ μες; la latini sta mus = muns = mons = mon + s(i) = mon (ego) mѫn (e) men (e) = mine si s(i) = ti = multitudo mus = mu(n) + si (sanscrita masi = musi = με(ν)ς = μενμες; mus = mu+ s ego multitudo s'au io multi = nos = noi, tis = τε = tins = τενς = tѫne + s(i) (tene + si) ti(n)s(i) = tu + multi: vos; est = εστιν; ama + tu(n)si = amatur = aliquis est se amans; noi = no(n)i; voi = vo(n)i pono = ponio = puniu = puju; punii = pui mѫniu = mѫjiu; anî = aī voster si vester = voniester voester = voster vester; vorto

sverto von erto = vѫrtescu — voerto / vѫ(n)ert+nscu = vѫrtescu / verto

Favjer = vѫnjer = vonjer = vojer = vair + tute = virtuti = vѫrtute; ανηρ au avutu digama la inceputu. Din cele pana ací poti vedè, cà panà unde au strabatutu filologii nostri de pana acumu. Despre arclulu (sic)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*) Panà aci aclusulu sub ·||.

**) Unde dícu pomni dela pomu?

*) Ce-ne a mai audîtu deintre romani?

**) Pasaruic'a e totu un'a cu pui de pasari?

***) Va se dîca: pui de ferestra?

† In margine: noru nurori sora; sur-ori bou; boori in boorelu bo-orei tauren+ciu casiulenu.

††) In marg: stелъ = steuъ = stевъ stелъ = stѣ + ile stѣle mъdulъ = mъduvъ = mъdȣлъ mъdȣъ (alter = auter = ôter) francii.

†††) Se ne escuse, deca ceneva siar' pierde patienti'a la cele de panà acì si la cele ce urmeza.

nostru inca e unu causu. Nime pana acuma n'au aflatu ca cei articulu nostru. Petru Maier s'au apropiatu mai tare de adeveru. Maiorescu fie ertatu s'au incurcatu cumplitu pre langa tóta desiertaciunea lui cea ingeniosa publicata sub nume de studii asupra limbii rumanesci. — Mi au casiunatu forte multa bataie si spargere de capu pana candu l'am aflatu. Loiu publica io la timpulu seu, cá nu cum-va se se temple vr'o nenorocire se vina furulu de nopte si se remana in intunerecu, ca multe alte aflaciuni ale mintii omenesci *), ca se se póta indulcì si scumpa mè natiune si bucura de pârga cea adapata si udata cu sudori crunte **). Io m'am luptatu mai in tota viiatia mea cu doi dusîmani cumpliti cu nesciintia mè si a altor'a si cu prejudetiele cele inradacinate si incarnate ale omeniloru. Si astadi me luptu o lupta gigantica cu acesti doi balauri. Intunerecului voesce dinpreuna cu prejudetiale se opreasca rota timpului; dara vai de pelea loru caci voru fi sdrobiti, si totu râmu si farâmu facuti ***).

O intrebare forte modesta asiu avea io catra Dumniata, ca sami spuni ori pe cale privata s'au prin Archivu dice scrii liusiuratate = li-usiurate apoi numai decatu uitare si nu ovlivitare dela oblīvito si altele mai multe; mai incolo scrii gramateca apoi cetesci Dumniata γpamáтекъ opi гръmatекъ ori γpъmътѣкъ ori гръmѫtекъ dupa pѫntece s'au cumu; †) Rumanesce bine ar fi numai гръmѫnteкъ ori гръmѫtекъ γραμμα(ν)τικη = scrîbementîca = scriemѫntu; ονοματ = kognomentum mѫntȣ — ment ματ; έκατον = centum dara apoi gramatîca s'ar putè dîce rumanesce forte bine dela graiu; graimênteca = scientia quae comprehendit sermonem. —

In literatura si in limba nostra s'au incuibatu unu reu forte mare, ca toti scriitorii nostri sà abatu cumplitu dela dulcè limba a poporului si o se vie vrème candu o sene cada soldî de pre ochi, ca ne departamu prè tare de poporu. Intrebarè asta nu o potu ispravi cu o vorba cu dóa. Materia nu hotarèsce la nece o limba ci forma interna si esterna. Multe forte asiu avè de a vorbi in privintia asta. Mi au parutu forte bine vediendu, ca si Domnia ta mai slobodi putintelu cordele si te dai dupa paru ††) cumu se dîce dîcala. Deie Dumnedieu sà ne putemu intielege cu toti si sa stabilimu o data unu Alfabetu curatu rumanescu, ca pe temeiu aceluia se dîdimu, casa bine scriintii nostre rumanesci.

(Finea va urmà).

---

*) Dieu, ar' fi mare dauna, deci nu mai intardià.

**) Saraca natiune, candu va scí de asta sudore, ce va se mai cugete.

***) Dieu bene faci, curagiu numai, si glori'a cu atâtu va fi mai mare, cu câtu nu te lupti cu omeni, ci cu balauri.

†) Intrebarea e forte modesta, der' respunsulu va fi si mai modestu, precumu vedi.

††) Ba dieu, dupa paru nu, ci numai dupa peru, cumu dîce si dical'a pre la noi, pre aliurea pote cà dice almentrea, ci io me tieniu de dical'a locului.

NOTITIE DIVERSE.

— Dn. C. Boleacu, cunoscutu intre romani de unu mare cunoscutoriu de numismatica, cu carea se ocupa mereu, inca pre la inceputulu anului currente a publicatu in diuariulu seu unu articlu numismaticu de mare importantia, care merita in adeveru a fi cunoscutu mai departe de câtu numai in cerculu lectoriloru Trompetei, cu tote cà nu ne este cunoscutu, câtu de latu este acestu cercu, inse panà acum nu amu oserbatu se fia fostu reprodusu acelu articlu intru altu diuariu dein coce seau dein colo de Carpati nu scimu dein ce causa, pote cà pentru idee-le politice ale autoriului la unele, seau indiferentismulu pentru atari obiecte la altele, seau si pentru alta causa noue necunoscuta.

Noi inca panà acumu, de si ne ocupàmu dein candu in candu cu numismatic'a, cam pre de asupr'a, nu l'amu nece reprodusu, nece macaru nu l'amu amentitu. Nu l'amu reprodusu, pentru cà e ceva prea lungu, mai trei colone de ale Trompetei, si se scie ce colone, si de acea ne amu indoitu alu reproduce pan' acumu. Dar' cà panà acum'a nece cà l'amu amentitu, in adeveru ne marturimu culpabili.

Incepe cu descrierea a noue (9) aflàri de monete vechie, ce s'au descoperitu in Romani'a in cursu de 12 ani dein curendu, cari le si descrie pre tote afora de a nou'a, si se opresce mai indelungu la cea de a opt'a si anume la numii lui Procopiu. Promite inse, cà intru altu articlu va mai continuá de a tractá, ce inse pan' acum'a (dela Ian. panà in Iun.) inca nu amu aflatu, se fia facutu.

Numerulu aceloru numi aflati este mare forte, la a opt'a aflare preste 5000, dein cari forte multi s'au instrainatu, unii chiaru si panà la Paris.

Asia romanulu, caruia D. dieu ia datu una patria dein cele mai superbe si mai avute in totu respectulu, nusi scie pretiuí averile sale nece intru unu modu, ci le lasa se piera seau se inavutiesca pre straini, bursele loru, si muscele loru.

Elu va se planga una data amaru de asta nepasare, necrutiare, si nescientia, ci pote cà atunci va fi prea tardîu.

— Cu Nr. presente se termina semestrulu primu alu Archivului pre a. c., si DD. abonati, cari mai resteza cu abonamentulu, suntu rogati, asi respunde oblegatiunile, avendu si noi necesitatea de a ne respunde pre a nostra facia cu tipografulu si speditiunea.

— Nr. XXVI. va aparé in 5 Iul. vechiu a. c.

Editoriu: T. CIPARIU.

Imprimeri'a SAM. FILTSCH (*W. Krafft*) in Sabiniu.